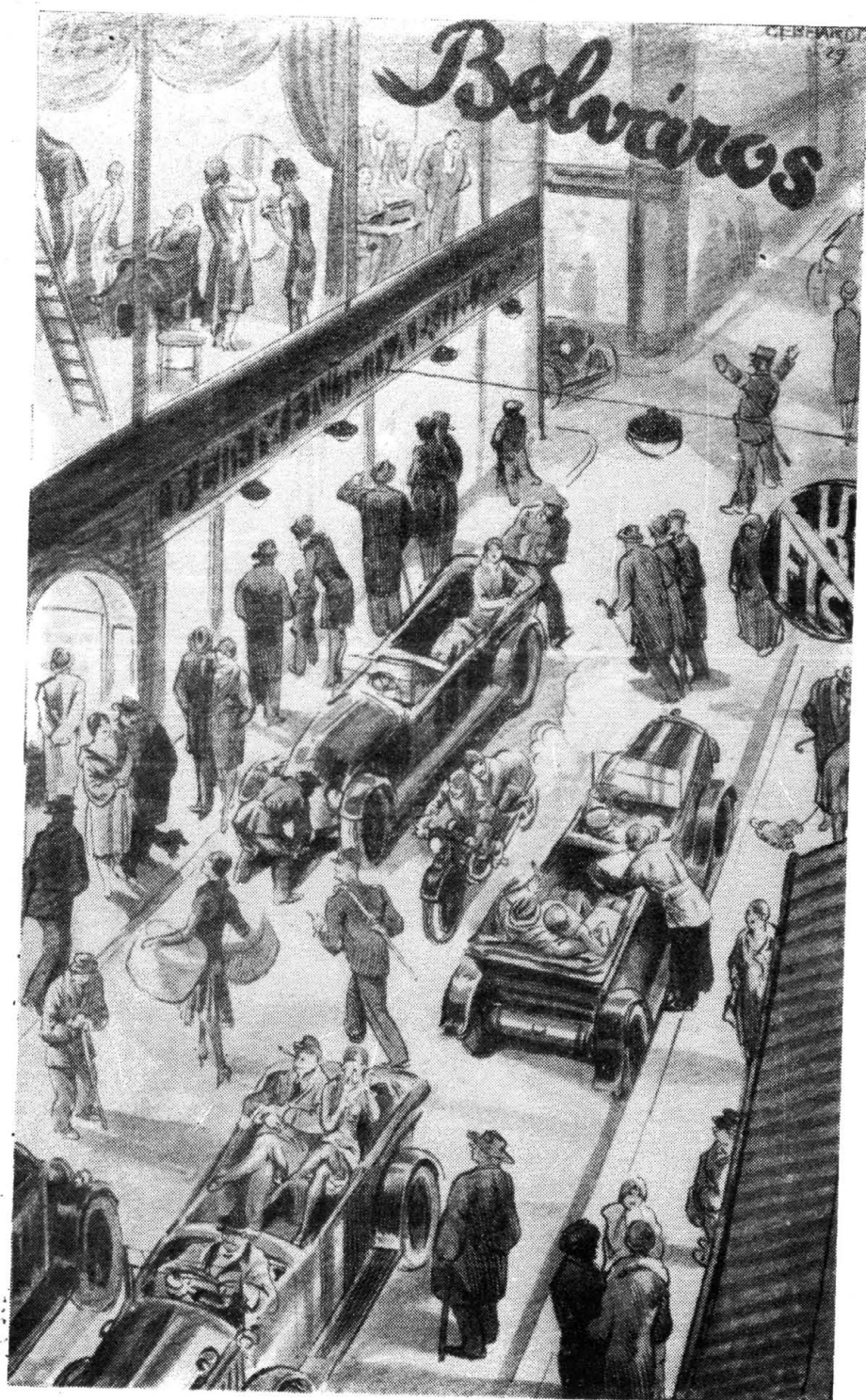

könyv
könyvtár
könyvtáros

1997
október

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1997. október

Tartalom

Könyvtárpolitika

Vajda Kornél: Egy vándorgyűlés anatómiája	3
dr. Skaliczki Judit: A nyilvános könyvtár a demokratikus társadalomban	6
Duijker, Eduard: Központi szolgáltatások Hollandiában a közkönyvtárak együttműködésével	12
Győri Erzsébet: Felavatták Szolnokon a megyei könyvtár új épületét	19

Műhelykérdések

Berke Barnabásné: Melyik lesz a magyar MARC?	22
dr. Kovács Ilona: Az OSZK hungarika biográfiai program helyzete és fejlesztési tervei	31
Kincses Károly: Fotókonzerválási kiskaté	37
dr. Vértés László: Az idősek biblioterápiájáról	43
Új magyar kiadású Internet folyóirat.....	46

Perszonália

Somkuti Gabriella: Borsosné Dr. Muraközy Nóra	51
Varga Róbert: BolevácZ József (1935–1997)	53
Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	55

Lapunk e számának illusztrációit Gönczi Gebhardt Tibor festőművész munkáiból válogattuk.

From the contents

- Judit Skaliczki*: Public libraries in the democratic society (6);
Erzsébet Győri: The new building of the county library was inaugurated in Szolnok (19);
Zsuzsanna Berke: Which MARC to choose for Hungary? (22).

Cikkeink szerzői

Berke Barnabásné, az OSZK főosztályvezetője; *Eduard Duijker*, az NBLC (Hága) főosztályvezetője; *Győri Erzsébet*, az OSZK KMK mb. igazgatója; *Kincses Károly*, a kecskeméti Magyar Fotográfiai Múzeum igazgatója; *dr. Kovács Ilna*, az OSZK osztályvezetője; *dr. Skaliczki Judit*, az MKM Könyvtári Osztály vezetője; *Somkuti Gabriella*, az OSZK ny. osztályvezetője; *dr. Vértes László*, a Budapest fővárosi Erzsébet kórház osztályvezető főorvosa

Szerkesztőbizottság:

Poprády Géza (elnök)

**Biczák Péter, Borostyániné Rákóczi Mária, Kenyéri Kornélia,
dr. Tóth Elek**

Szerkesztik:

Győri Erzsébet, Sz. Nagy Lajos, Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: Budapest, I. Budavári Palota F épület – Telefon: 156-8521

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 97.268

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

Egy vándorgyűlés anatómiája

Vajda Erik, az MKE elnöke, az egyesület 29., kecskeméti vándorgyűlésének zárszavaként a következőket mondotta: úgy érzem, ez a szakma „felemelte a fejét és kiegyenesítette a gerincét”. E szavait dübörgő, hatalmas taps fogadta. Méltán. Valami ilyesmiről volt szó Kecskeméten. Illetve, dehogyis volt szó ilyesmiről. Ha valaki – már akár bele-belelapozgatva, mintegy intuitíven, akár close readinggel, szorosan a szöveghez tapadva, akár content analíssal, akár komparatív módon, az eddigi vándorgyűlési programfüzetekkel összehasonlítva – megnézi magát a 29. vándorgyűlés programját, nemhogy Vajda Erik szavait nemigen érti, azt a szöveget sem veheti egészen komolyan, amely a 3K legutóbbi számában megjelent, és arról szépelgett, hogy az elhangzottak, az előadásokon és a szekcióüléseken pertraktáltak mind-mind egyetlen középponti gondolat, fókusz, gerinc stb. felé mutattak volna. Ugyan! A programfüzet cáfolhatatlan. És akik, ha az egyes szekcióülések mindegyikén nem is vehettek részt, de meghallgatták a szekcióvezetők, levezető elnökök összefoglalóit (voltak köztük nagy ívű, értelmezett végeredményeket közvetítők, mint pl. *Biczák Péteré*, voltak taxatív, felsoroló-ismerető jellegűek, mint pl. *Ottovay Lászlóé*), joggal vélekedhettek úgy, hogy sok mindenről szó esett a plenáris ülésen, a nyílt napon, a szekcióüléseken, sok szép, okos, briliáns gondolatmenet hangzott el, ám összefüggést keresni bennük, közöttük lehetetlen. Hisz mi mindenről esett szó? Sőt! Miről nem esett szó? Hallhatott, aki odafigyelt politikai filozófiai értekezést, jogelméleti traktátust, marketing-elméleti definíciókat és modelleket, helyismereti-helytörténeti előadásokat, orvosi könyvtárosi antinómiákat, az információ és a dokumentáció közti szuperérzékeny különbségítételeket, a beiratkozási díjról szóló eszmefuttatásokat, dicsekvéseket arról, hogy milyen jó egy világszínvonalú, szinte minden szempontból tökéletes új könyvtárépületben dolgozni, és panaszokat arról, hogy mennyire lehetetlen évtizedek óta halmozottabban hátrányos helyzetű könyvtárban élni és azt igazgatni, de értesülhetett arról is, hogy van – mondjuk – külön könyvtári modellje Gödöllőnek, hogy a központi szolgáltatások lefelé nivellálnak, másrészt csak a központi szolgáltatások teszik lehetővé a hazai könyvtárügy emelkedését, hogy nincs oka a könyvtárösszágnak megtagadnia eddigi ténykedését, törekvéseit, illetve, hogy ezentúl mindent, de igazán mindent másképp kell csinálni, hogy a rendszerváltozás győztesei a könyvtárak, de ennek az ellenkezőjét is (Nincs a teremtésben vesztes csak én – helyi szerzőtől idézve, illetve – ugyane szerzőtől a híres-hírheft mondás a madárka hasztalan füttyörészéséről és élelméről való gondoskodásáról) stb, stb, stb. Ember legyen, aki e tohuvabohuba rendszert célt, fejet és gerincet lát bele? A résztvevők, különösebb elméleti erőfeszítés nélkül is beleláták. Ezért a hatalmas taps Vajda Erik anatómiai remek metaforájának. És a belelátott rendszer, a fej és a gerinc benne is volt a vándorgyűlés anyagában. Aki nem téved el a műsor- illetve programfüzet címei, az előadások és hozzászólások fioriturái, arabeszkjei, szükséges és hasznos leegyszerű-

sítései, egy-egy vonást kiemelő, nyomatékosító tézisei, kemény, határozott szókimondásai között, annak számára világossá válik miről is volt szó a vándorgyűlésen, milyen gerinchez kapcsolódtak a valóban szerteágazó szálak és kinövések, honnan indultak és hova érkeztek az elágazódn látszott utak és kanyarok.

Sok, talán túlon túl is sok volt az utalás a szekcióüléseken, a plenáris ülésen elhangzott *Skaliczki Judit* és *Lengyel László* által tartott előadásokra. Az érdekes azonban éppen az volt, hogy e hivatkozásoknak hitele volt. Hogy nem udvariaságból fakadtak, hanem abból, hogy amit ők filozófiai-hermeneutikai síkon elmondottak, érvényesnek bizonyult a „kisebb” témák vonatkozásában. Szent Bonaventurának sikerült a katolikus dogmákat néhány alapvető csomópont köré elrendeznie, mintegy olyan mágnest helyezve a tételek vad összevisszaságába, amelyek hatására, amelyek mentén azután elrendeződtek a vasreszelékek. Valami ilyen történt a Vándorgyűlésen is. Vonatkozási pontok alakultak, amelyek mentén, amelyekre irányulva láthatóvá lett egy-egy terület helye, szerepe, funkciója az egészben. Algoritmikussá vált a terep. A jogfilozófiai értekezés (*Redl Károlytól*) oda futott ki, hogy kiknek is mennyire van joguk az információhoz; a központi szolgáltatások minuciózus elemzése (*Eduard Duijkertől*) azt közvetítette, hogy ennek a jogszerűen igényelt információknak milyen intézményrendszerre kell támaszkodnia, hogy ezt az intézményrendszert hogyan lehet modellálni, átláthatóvá, működőképesé tenni; az állományvédelmi programok szinte csak szakemberek által érthető bemutatása (*Nagy Zoltántól*) azt nyomatékozta, hogy az információknak megőrzendő, sőt kendőzendő, kozmetikázandó teste is van, ha ez előregedik, megcsúnyul, akkor hiába a jog, nincs mire irányuljon; miként lehet jogot (és persze egyúttal információforrásokat, remek, sokatmondó fotókat) elpusztítani, semmivé tenni, törvényt és józan észet megcsúfolni, erről szolt *Kincses Károly* kiskatéja; hogy a megoldhatatlan hogyan oldható meg mégis, hogy a pénztelenségéből miként lehet pénzt teremteni, hogyan lehet a kielégíthetetlen szörnyet, a könyvtárat valamiképp mégis kielégíteni, ezt pertraktálta *Huszár Ernőné* a finanszírozás aporiáiról szólva; miként oldható meg többsimeretlenes egyenletek, könyvtári autonómia és integráció, ilyen és amolyan szolgáltatás kollíziója, azt kutatták az orvosi könyvtárosok akkor is, amikor látszólag legsajátabb témáikról szoltak, jószerivel kizárva minden profanum vulgust köreikből, hivatkozva olyan sohasem hallott dolgokra, mint „bizonyítékokon alapuló orvoslás” vagy Cochran-módszer (pl. *Hajdu Dénesné*).

Alapvető, valamiképp középponti téma volt a szellemesen ülécímbe emelt kérdés: „meddig közhasznú a közhasznú?”. És nem henye a célozgatás ezúttal a kérdés sugallta határhaszon-elméletre. Mert épp e szekció (nevét a kérdés is elárulja) boncolgatta legmélyebben azt a kérdést, vajon tudjuk-e hol húzódnak a határok. *MLakár Erzsébet* elbűvölő ironiája találkozott *Biczák Péter* „cinizmusával”: úgy tűnik, fogalmunk sincs arról, mi mibe kerül *tényleg*. És ezt fájlalhatjuk azért is, mert csak hasraütésszerűen állapítható meg mit is kell kérnünk egyes könyvtári szolgáltatásokért, de azért is, mert ezt nem tudván értelmezni sem tudjuk a leendő könyvtári törvényt, nem hogy végrehajtani. És – éppen ezért tűnik e szekció kérdésfeltevése központiinak – e tanácstalanságok, nem-tudások nyomására elvégzendő feladatok sokaságára nyílt kilátás. Azt, amit mások (pl. a berlini professzor *Robert L. Funk* – írása a TMT-ben lesz olvasható) a maga módján és országára vonatkozásában elvégzett (*Szolgáltatások, térítések és szponzorálás a*

korszerű könyvtári menedzsment szemszögéből) – úgy tűnik – nekünk is el kell végeznünk akár imponálnak nekünk a német tudós számadatai, matematikai képletei, akár idegenkedünk tőlük.

Úgy vélné az ember, a legkönnyebb utat a problémák megoldására a piaci kapcsolattal foglalkozó marketing-szakemberek (élükön a Vándorgyűlés egyik leghívatkozottabb előadását tartó *Bátonyi Violával* – cikke a 3K következő számában jelenik meg) találhatná meg. Tán már tudják is. Az előadások azonban főként arról szóltak, hogy az alapfogalmak sem biztosak (marketing, know how, piac, szponzorálás stb.). Hisz, mint kiderült, megintcsak a Vándorgyűlés végtelen sok egyedi témájának egyirányba mutatóját igazolva – a marketing-szakemberek kiváló technikák és manipulatív rafinériák birtokában vannak, ám tudniuk kell, mire is kellene őket felhasználniuk, bevetniük. Ezt pedig nem a marketing-kézikönyvekből merítik-meríthetik, hanem csakis a könyvtári ellátás, a könyvtári szolgáltatás kimunkált, tisztázott követelményeiből. A kígyó – miként Nietsché-nél, ezúttal is farkába harapott.

Vajda Erik nem érte be azzal, amit a nyílt napon elmondott (írása megtalálható a 3K szeptemberi számában), újabb feladványokkal is szolgált a Vándorgyűlés közönségének. Egy tulajdonképp sajnálatos vita, levélváltás (*Vadász Jánossal*, ld. 3K július) olyan gondolatokra vezette az MKE elnökét, amelyek megintcsak új utakat nyitnak-nyithatnak. Szakmai érdek és munkavállalói érdek, szakmai érdekvédelem és munkavállalói érdekvédelem antinómiáiról és összekapcsoltságáról van szó. Illetve az érdektípusok elemzéséről, helyük, érvényük megállapításáról, soktényezős egyensúlyáról. Arról, hogy ezek az érdekek is egybefutnak valahol, eltéréseik bármily nagyon az indulásnál, találkozniuk kell a könyvtári ellátás prioritásában, abban, hogy a szakma és a munkavállaló, az információt igénylő és az azt szolgáltató egyazon rendszerben állnak, különféle pozíciók korrelatív, strukturálisan kölcsönterminált viszonyban vannak.

A Vándorgyűlésnek volt tehát feje és gerince. Egyetlen rendszerbe futottak össze a szálak. Ez a rendszer természetesen nem kész. Önmozgó és mozgatásra, működtetésre szoruló. A lényeg azonban, hogy láthatóvá vált. És éppen a Vándorgyűlésen, amely nem úgy ragadta ki résztvevőit a mindennapokból, hogy valami egészen mást mutatott fel nekik, hanem – miként Biczák Péter szellemes hasonlattal élve rámutatott – úgy, hogy a köznapokat ezúttal egészen más kilátópontból mutatta fel. És így, csakis így vált látható, miről is van szó. Aki – hazatérve a Vándorgyűlésről – ezúttal másként fog munkálkodni, másként látja helyét és szerepét az egészben, érti miről is szól a törvény, az, joggal érezheti úgy, hogy valóban felemelte a fejét és kiegyenesítette a gerincét – ott és akkor, Kecskeméten. Meghajolni, meggörbülni már nemigen fog.

Vajda Kornél

A nyilvános könyvtár a demokratikus társadalomban

A hazai könyvtárügy, a könyvtári élet kétségkívül legnagyobb eseménye, hogy elkészült a könyvtári törvény tervezete. A tervezetet, amelyet két másik kulturális törvénnyel együtt fogadott el júliusban a kormány, még ősszel benyújtják a parlamentnek, hogy sürgősségi eljárással tárgyalják.

A könyvtári törvényjavaslat „A kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló törvényjavaslat”-nak a része, és nagyon is végiggondolt koncepcionális döntés alapján lett a címe a már idézett, A nyilvános könyvtári ellátásról szóló cím.

Ezt a kifejezést – nyilvános könyvtár – a törvénnyel együtt kívánjuk meghonosítani a hazai kulturális, szorosabban véve a könyvtári életben.

A demokratikus társadalom napjainkban válik információs társadalommá. Olyan társadalommá tehát, amelyben az információnak központi helye van. Az információ birtoklása, hozzáférhetővé tétele és szétsugárzása a társadalom meghatározó jellemző vonása.

A demokratikus társadalom jellemző vonásai az információ szempontjából

- verseny a társadalmat befolyásoló eszközök megnyerésére,
- részvétel a társadalom döntéseiben,
- párbeszéd a társadalmi csoportok között.

Amennyiben az információs társadalom legfontosabb jellemzője az információ és az információhoz való viszonyulás, akkor az információt gyűjtő, tároló, feldolgozó és szétsugárzó intézmény ennek a társadalomnak az alapintézménye.

Mindezek alapján a társadalom és a könyvtár kapcsolatának **jövőképét** a következőképpen fogalmazhatjuk meg:

az információs társadalom alapintézménye a nyilvános könyvtár. A készülő törvény ennek a jövőképnek a megvalósítását szolgálja.

A nyilvános könyvtár – a törvénytervezet koncepcióját előkészítő munkabizottság véleménye szerint, és ezt tükrözi a koncepcióból készített kodifikált szöveg is – **a kialakuló demokratikus társadalom adekvát könyvtári formája.**

Ez a kategorikusnak tűnő kijelentés csak akkor telítődik meg valóságos tartalommal, ha összehasonlítjuk a társadalom kívánalmait (igényeit) a törvényben megjelenő könyvtári modell nyújtotta lehetőségekkel, és az egybevetés eredménye igazolja az állításunkat.

A demokratikus társadalom követelményeiből kiindulva azt mondhatjuk, hogy a nyilvános könyvtár akkor szolgálja leginkább a társadalmat, ha minden szempontból nyitott könyvtár.

A nyilvános könyvtár = nyitott könyvtár

Nyitott:

- az **állampolgárok** szempontjából,
- a **dokumentumok és információk** szempontjából,
- a **szolgáltatások** szempontjából.

Az előbbi szempontok következetesen megtalálhatóak a törvénytervezetben. Nézzük sorjában.

Az állampolgárok szempontjából mit biztosít, mit nyújt a törvény?

A használó, az adófizető állampolgár érdeke áll a törvénykezés középpontjában, megegyezően minden demokratikus ország könyvtári törvényével. A preambulumban ezt így fogalmaztuk meg: „A könyvtári rendszernek az állampolgárok érdekeit kell szolgálnia.”

Ez a gondolat a törvénnyel megvalósítandó legfontosabb cél.

Az 1.§-ből idézve: „mindenki számára biztosítani a könyvtárhasználat jogát.”

Ennek a célnak a megvalósítása érdekében kell a könyvtári ellátást fenntartani és fejleszteni, és ezért lehetett leírni ugyanitt, hogy „a könyvtári és információs szolgáltatás állami fenntartása stratégiai jelentőségű.”

Hangsúlyosan szerepel a törvényben a bármifajta negatív diszkrimináció elvetése.

Az alapelvek c. 2. §-ból idézem:

„Az e törvényben meghatározott jogok érvényesítése során tilos bármilyen hátrányos megkülönböztetés, e jogok minden személyt megilletnek nem, kor, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül.”

Mindebből következik, hogy (az Alapelvek 4.§-ából):

„Mindenkinek joga, hogy igénybe vegye a nyilvános könyvtári ellátás rendszerét.”

Miután a törvény az állampolgároknak készül, a törvény hatálya című részben, a felsorolásban a könyvtárakat megelőzi a könyvtárhasználó.

Nem véletlen tehát a sorrend, miszerint a törvény hatálya kiterjed: „A **könyvtárhasználókra**, a nyilvános könyvtárakra, azok fenntartóira, alkalmazottaira és a kötelezpéldány-szolgáltatókra.”

Az állampolgári jogok fontosságát jelzi az is, hogy a nyilvános könyvtár alapkövetelményei közül az első a következő: „**mindenki** által használható”.

Kifejezetten az állampolgári jogokkal és köteleességekkel foglalkozik A könyvtárhasználati jog gyakorlása c. fejezeten belül az 56. és az 57. paragrafus.

Mindezek után egyértelmű, hogy a törvény szelleme az első feltételnek, az állampolgárok érdekei a középpontba állításának megfelel, a megvalósítása már a mi napi és hosszú távú feladatunk.

A második feltétel a dokumentumok és az információ szempontjából nyitott könyvtár biztosítása.

E mögött a követelmény mögött igen sokféle feltétel húzódik meg:

- a használói igényeknek megfelelő gyűjtemény kialakítása,
- a gyűjtemény fejlesztése,
- a gyűjtemény feltárása,
- a gyűjtemény hozzáférhetővé tétele,
- a gyűjtemény védelme.

A gyűjtemény kialakítása

Elsődleges kíváncsi, hogy a külső – a bevallott, bevallatlan – cenzúra megszűnésével a téma is megszűnik fontosnak lenni. Ez a kérdés azonban sokkal bonyolultabb, mint első pillanatban feltételezzük. Nem hiszem, hogy az Amerikai Egyesült Államok könyvtárait e tekintetben ne tekintenénk, és nem tekinthetnénk nyitott könyvtáraknak. Mégis, ez ott is megoldandó probléma. Az amerikai könyvtárügy negyedévenként megjelenő szakmai folyóirata, a Library

Trends, amely tematikus számokat ad ki, 1990-ben és 1996-ban is egy-egy számot szentelt ennek a témának. Az intellektuális (szellemi) szabadság határainak feszegetésével – mi tartozik a könyvtár gyűjteményébe, hol van a határa a használói kívánalomnak, stb., stb. – a hazai könyvtárainkban is szembe kell néznünk.

Egyelőre a legfontosabb megállapítása – e témakörben – a törvénynek a következő:

„Az állami és helyi önkormányzati könyvtárak gyűjteményeit úgy kell kialakítani, hogy azok biztosítsák az ismeretek tárgyilagos, sokoldalú közvetítését.”

Ez az alapelv szintű meghatározás a nyilvános könyvtár alapfeladatait meghatározó 55.§-ban a következőképpen egészül ki:

„gyűjteményét folyamatosan fejleszti, feltárja, megőrzi, gondozza és rendelkezésre bocsátja.” Ez a törvényi pont nem kevesebbet mond, mint azt, hogy azon könyvtárak, amelyek számára a fenntartó ezt nem biztosítja – gondoljunk a **szünetelő községi könyvtárakra**, – nem nyilvánulnak nyilvános könyvtárnak, és így elesnek a nyilvános könyvtárak által igénybe vehető központi támogatástól.

A cél természetesen nem ez, hanem az, hogy a **könyvtárfenntartókat érdekeltté tegyük a fejlesztésben.**

A gyűjtemények megfelelő szintű fejlesztése nagy mértékben anyagi kérdés.

A könyvtári ellátásban jelenleg az egyik legnagyobb gond, hogy könyvtáraink nem tudnak megfelelő számú és a használónak megfelelő típusú dokumentumokat vásárolni. A törvénytervezet ezen a megoldandó gondon két finanszírozási forrás biztosításával kíván változtatni. Egyrészt a települési és a megyei könyvtárak számára az állománygyarapítási keretek érdekeltségnövelő támogatásával, másrészt az MKM fejezetből központilag támogatandó könyvtári dokumentum vásárlásával.

A gyűjtemény feltárása és hozzáférhetővé tétele

Az előbb idézett nyilvános könyvtári alapfeladat egyformán fontosnak tartja a két feladatot.

Mégis, ki kell emelni a dokumentumok hozzáférhetővé tételének első lépését, a dokumentumokról történő információ fontosságát és az ezt országosan lehetővé tevő kötelezpéldány-szolgáltatást is.

A gyűjteményekben lévő dokumentumokról szóló információszolgáltatás a számítógépes fejlesztések, az e célból létrejött könyvtári társulások következtében jelentős lépéseket tett az utóbbi időben. (MOKKA, Közelkat).

A törvénytervezet finanszírozási része minden ilyen központi szolgáltatásként felfogható együttműködést a finanszírozás szempontjából támogatandónak tart, és érdekeltté teszi ezek vállalásában a könyvtárakat.

Az a tevékenység azonban, amely biztosítja a nemzeti gyűjtemény teljességéről való információadás, a nemzeti bibliográfia elkészítését, az a kötelezpéldány-szolgáltatás.

A kötelezpéldány-szolgáltatás tehát a könyvtári ellátásnak mind a bibliográfiai számbavétel, mind az archiválás szempontjából a lelke. Éppen ezért, a nyilvános könyvtári ellátás törvénytervezete ezt a területet is tárgyalja. A törvény hatálya ugyanis kiterjed a kötelezpéldány-szolgáltatókra is, és a készülő Kormányrendelet a kötelezpéldány-szolgáltatásról – bízunk benne – hogy orvosolja mindazon hiányt és megoldatlanságot, amely ezen a területen tapasztalható.

A dokumentumok hozzáférhetővé tétele magában foglalja **az egész országban megoldandó dokumentumellátási rendszer kialakítását** is, mind a külföldi, mind a hazai dokumentumokat illetően. A külföldi dokumentumok könyvtárközi kölcsönzése a továbbiakban is az OSZK feladata, de a hazai dokumentumok könyvtárközi kölcsönzésének biztosítását a továbbiakban kell megszerveznünk a hazai dokumentumellátási rendszer részeként. Ezt a feladatot több könyvtár látja majd el, és a rendszer működésében meghatározó szerepet szánunk a KLTE Központi Könyvtárnak. A dokumentumellátási rendszerről miniszteri rendelet rendelkezik majd.

A dokumentumok védelme és archiválása tekintetében a törvényi szabályozás a nem nyilvános könyvtárakra is kiterjed, gondoljunk a nem nyilvános egyházi vagy egyéb könyvtárakban őrzött nemzeti kincseinkre.

Nyitottság a szolgáltatások szempontjából

Az állampolgárok érdeke a könyvtárakban a könyvtári szolgáltatásokon keresztül valósul meg. Mindaz, amiről mostanáig szóltam, csak ezt készíti elő. A társadalom a könyvtárak szolgáltatásain keresztül méri le és meg a könyvtár szerepét és fontosságát.

A könyvtárakban az állampolgárok jogai az igénybevehető szolgáltatásokon, azok minőségén keresztül érvényesülnek.

Tehát a nyilvános könyvtár alapkövetelményei között a szolgáltatás alapszolgáltatási szintje jelenik meg. Az alapfeladatok között pedig az egyéb szolgáltatások is.

A szolgáltatások igénybevételét meghatározza a szolgáltatás ingyenes vagy térítéses módja is. Az ingyenességről a már idézett 56.§ szól.

A szolgáltatások hozzáférhetőségéről

54.§

(1) A nyilvános könyvtár alapkövetelményei:

- e) helyben nyújtott alapszolgáltatásai ingyenesek,
- g) ellátja az 55.§ (1) bekezdésében felsorolt alapfeladatokat.

55.§

(1) A nyilvános könyvtár alapfeladatai

- b) gyűjteményét... rendelkezésre bocsátja,
- c) tájékoztat a könyvtár és a nyilvános könyvtári rendszer dokumentumairól és szolgáltatásairól,
- d) biztosítja más könyvtárak állományának és szolgáltatásainak elérését,
- e) részt vesz a könyvtárak közötti dokumentum- és információcserében.

A szolgáltatás-centrikus törvény lényege, hogy nem egymástól elkülönülő könyvtárakról szól, hanem a könyvtári ellátásról.

A könyvtári szolgáltatásoknak ugyanis egymásra épülő, egymást kiegészítő szolgáltatásoknak kell lenniük, olyan ellátási rendszernek, amelyben egyik könyvtár nem fontosabb, mint a másik, mind a kis, mind a nagy könyvtárnak megvan a meghatározott szerepe a rendszerben, az egyik feltételezi a másikat.

Bízom benne, hogy nem az érthető elfogultság mondatja velem, hogy a készülő törvény a társadalom igényeit kívánja kielégíteni, és úgy véljük, meg is tudja tenni.

Nagyon jó közös munka volt a törvény előkészítése – köszönöm minden közreműködőnek –, de még legalább ennyi vagy több megoldandó feladat áll előttünk. Végezzük azokat továbbra is az 1995-ben elkezdett „Összefogás” jegyében.

Skaliczki Judit

Irodalom:

Burton, Paul F.: Regulation and control of the Internet: is it feasible? = Journal of Information Science, 221. 1995. 413–428.p.

Gattégno, Jean: Unesco Public Library Manifesto = Libri, 1994. Vol.44. 164–170.p.

Kangas, Sinikka, Kuronen, Timo, Pekkarinen, Päivi: The right to Information – the new role of libraries = Libri, 1995. Vol.25. 123–129.p.

Koivunen, Hannele: Discusses libraries and citizenship in the Information Society = Information Europe, 1996. Sept. 20–23.p.

Marston, Betsy: Libraries and Democracy = Wilson Library Bulletin, 1991. March, 47–50.p.

Spiller, David: Libraries for all? = Library Association Record., 1988. Apr. 217–218.p.

Törvényjavaslat a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről. Kézirat, 1997. július

Watson, Ian: Information Society = Managing Information, 1996. Sept. 12–14.p.

Worpole, Ken: Libraries: The key to an educated democracy = Public Library Journal, 1995. Vol.10. No.4. 106–109.p.

Központi szolgáltatások Hollandiában a közkönyvtárak együttműködésével

Egy jól működő közkönyvtárnak – egyebek között – az alábbi szempontoknak kell megfelelnie:

1. Jól képzett vagy még inkább: jól fizetett, megfelelő szakmai ismeretekkel rendelkező munkaerőt alkalmazzon;
2. megfelelő költségvetése, elhelyezése (belső elrendezés, gyűjtemények stb.) legyen;
3. megfelelő, átgondolt elképzelése legyen a közkönyvtárak mibenlétéről;
4. működjön együtt más könyvtárakkal.

Az utolsó két szempont kiemelkedően fontos. Ha adott is elegendő munkaerő és pénz, de a közkönyvtári gondolkodás nem érvényesül, nincs napirenden a politikai életben, ha nincsenek előterjesztve határozott és egyértelmű célok, nagyon nehézkesé válhat a döntéshozókkal való eredményes párbeszéd, illetve meggyőzésük a könyvtári munka jelentőségéről.

Közös célunk a felhasználók igényeinek kielégítése, lakjanak bárhol, és forduljanak bármilyen kéréssel a könyvtárhoz. Természetesen egy könyvtár önmagában nem képes kielégíteni a felhasználói igényeket, ezért szükséges a könyvtárak közötti hatékony együttműködés. A könyvtárak közötti összefogás és munkamegosztás az egyik legfontosabb alapja a közkönyvtári munka minőségének.

Az együttműködésről

Hogyan alakult a könyvtárak együttműködése Hollandiában?

Hollandiában a közkönyvtári munka három szintre tagolható: helyi, megyei és országos/nemzeti szintre.

Helyi szinten a közkönyvtári hálózatban történő együttműködés alapjai és életre keltői az önkormányzatok által finanszírozott, fiókkönyvtárakkal rendelkező vagy önálló helyi könyvtárak.

Azokat a tevékenységeket, amelyeket eszközök (pl. munkaerő vagy pénz) hiányában a helyi könyvtárak nem tudnak elvégezni, a megyei könyvtári központok támogatják. Jóllehet minden egyes közösség eldöntheti, hogy részt kíván-e venni az együttműködésben vagy sem, a gyakorlatban minden olyan település, ahol a lakosság száma nem haladja meg a 30.000 főt, együttműködik a megyei könyvtári központokkal. Az országban összesen tizenegy ilyen központ létezik – megyénként egy-egy – azzal a feladattal, hogy támogassa a megye valamennyi könyvtárának munkáját.

Megyei szinten a megyei könyvtári központok kétfajta szolgáltatást nyújtanak:

Támogatói szolgáltatásokat, amelyek közé tanácsadás, képzés, szállítás, kutatás és könyvtárközi kölcsönzés tartozik. Ezek a szolgáltatások ingyenesek a könyvtárak számára, mivel az önkormányzatok finanszírozzák őket.

Együttműködési szolgáltatásokat, amelyek az alábbiak: kölcsönözhető gyűjtemények kialakítása, adminisztratív szolgáltatások, vezetés/irányítás, mozgókönyvtári szolgáltatások, kiállítások, olvasást népszerűsítő programok, PR, dokumentumok a speciális, olvasóköri számára. Ezekért a szolgáltatásokért a könyvtáraknak már fizetniük kell. Ám a megyei könyvtári központoknak fizetendő összeg természetesen jóval kisebb kiadást eredményez annál, mintha az egyes könyvtárak saját maguk építenék ki ezeket a szolgáltatásokat.

*

A harmadik, *országos szint* ismertetése előtt szeretnék néhány adatot ismertetni Önökkel a *holland közkönyvtárakról*.

Jelenleg minden olyan település, ahol a lakosság száma meghaladja a 30.000 főt, teljesen önálló könyvtárral rendelkezik, míg a kisebb városok könyvtárai együttműködnek a megyei könyvtári központokkal. A *közkönyvtárak száma*, beleértve a fiókkönyvtárakat is, 1.151.

Ezek az alábbiak szerint oszlanak meg:

- helyi könyvtárak	605
- fiókkönyvtárak	546
	<u>1.151</u>
- megyei könyvtári központok	11
- mozgókönyvtárak	100
- mozgókönyvtárak megállói	2.000
Teljes népesség (hozzávetőleg)	15.500.000

Pénzügyi szempontból a könyvtárak jelentős mértékben függenek az államtól. 1984-ig az állami támogatások egyenletesen növekedtek. 1974 és 1988 között a teljes állami, megyei és városi önkormányzati hozzájárulás kb. 160 millió \$-ról kb. 330 millió \$-ra növekedett. Ugyanakkor nőtt az olvasóktól származó bevételek aránya is. Ez utóbbi 1977-ben 5% volt, míg 1986-ra elérte a 8%-ot. Ám más országokhoz hasonlóan az állami pénzek aránya 1984 óta Hollandiában is folyamatosan csökken, jelenleg a teljes bevétel 78%-át teszi ki.

A közkönyvtárak bevételei

	1977	1986	1995
- olvasóktól származó bevételek	5%	8%	13%
- állami támogatások	87%	83%	78%
- egyéb bevételek	8%	9%	9%
- teljes bevétel (millió \$)	160	334	443
- lakosság száma utáni támogatás / fő (\$)	10.5	19	22.6
- beiratkozott olvasók száma utáni támogatás / fő (\$)	40.5	67	76.3

Hollandiában nincs ingyenes könyvtárhasználat felnőtt olvasók számára; a könyvtárak használata mindössze 18 éves korig ingyenes. Igaz, egyre több könyvtár vezeti be a felnőtt olvasók beiratkozási díjának 50%-át a gyermekek számára is. Ez az összeg kb. 8 \$ körül mozog. Számos könyvtár kér egyszeri beiratkozási díjat a szülőktől a gyermekek után is. Így a gyermekek ingyenes könyvtárhasználatát folyamatosan eltűnőben van.

Az „egyéb bevétel” többnyire a speciális dokumentumok, mint pl. CD hanglemezek, videokazetták, Internet stb. használati díjaiból, valamint a késedelmi díjakból származik. Az utóbbi időben egyre csökken a könyvtárak szponzorokkal történő együttműködésének aránya, mivel a szponzorok megszerzése a gyakorlatban többbe kerül, mint az az összeg, ami azután tőlük származik.

A közkönyvtárak kiadásai:

A kiadások az 1977-es 225 millió \$-ról 1995-re 440 millió \$-ra nőttek. A kiadási tendenciák azt mutatják, hogy a berendezésekre és felszerelésekre, valamint az elhelyezésre fordított összegek növekednek, míg a munkaerőre és dokumentumokra fordított kiadások csökkennek.

A %-os megoszlás így alakul:

	<u>1977</u>	<u>1986</u>	<u>1995</u>
- berendezések, felszerelések	15	23	21
- munkaerő	57	47	48
- dokumentumok	20	17	15
- egyéb kiadások	8	13	16
A teljes kiadás (millió \$)	225	327	440

1995 végén a közkönyvtárak teljes dokumentum-állománya 44.2 millió, míg 25 évvel ezelőtt mindössze 16.5 millió könyvtári egység volt.

A dokumentumok mennyisége a közkönyvtárakban (1.000 egység):

	<u>1973</u>	<u>1988</u>	<u>1995</u>
könyvek	16.587	40.689	41.025
kották	nincs adat	448	687
lemezek, CD-k, kazetták	204	1.863	1.807
egyéb dokumentumok	nincs adat	384	532

Természetesen az *olvasók száma* szintén nőtt az elmúlt 25 év alatt, az alábbiak szerint:

	<u>1973</u>	<u>1988</u>	<u>1995</u>
- beiratkozott olvasó (millió fő)	2.1	4.3	4.5
- 100 lakosra jutó olvasók száma	15.6	29	29.6

Az olvasók számának növekedése a kölcsönzések számának növekedését eredményezte a következőképpen:

Dokumentumtípusonként (millió egység):

	<u>1973</u>	<u>1988</u>	<u>1995</u>
- könyvek	83.280	173.059	166.242
- kották	nincs adat	445	687
- lemezek, CD-k, kazetták	1.254	5.009	4.452
- egyéb dokumentumok	nincs adat	706	1.893

Amint látható, az állami támogatások relatíve csökkentek, míg a gyűjteményeket, valamint az olvasók és kölcsönzések számát tekintve jelentős volt a növekedés.

Annak magyarázata, hogy az arányosan csökkenő állami pénzek ellenére a könyvtárak még mindig sikeresen működnek, elsősorban a fejlett központi szolgáltatásokban, vagyis a harmadik típusú, országos szintű együttműködésben keresendő.

*

Az országos szintű együttműködés a központi szolgáltatásokon alapszik.

A központi szolgáltatások a nagyságrendi megtakarítás elvén alapulnak. Jóval olcsóbb a feladatok elvégzése egyetlen szervezet által, mintha minden egyes

könyvtár maga hajtáná végre ugyanazokat a feladatokat. Ez fokozottan igaz a dokumentumok kiválasztására, beszerzésére, a használatra és kölcsönzésre történő felszerelésére, valamint a bibliográfiai információk előállítására. Hollandiában három szervezet nyújt ilyen szolgáltatásokat:

<u>PICA</u>	<u>NBLC</u>	<u>NBD</u>
– online osztott katalogizálás	– ismertetőik	– dokumentumok beszerzése
– könyvtárközi kölcsönzés	– eszközök a válogatáshoz	– dokumentumok felszerelése
	– bibliográfiai információk stb.	

Kezdjük a PICA-val.

A *PICA* a könyvtári automatizálás országos szintű szervezete. Fő feladata egy online osztott katalogizálási rendszer, illetve online könyvtárközi kölcsönzői rendszer fenntartása. Valamennyi egyetemi könyvtár és az NBLC használója a *PICA*-nak. Az osztott katalogizálás elveit és mibenlétét nem kell magyarázni.

A rendszerben a találati arány 85%-os. Ez annyit jelent, hogy a rendszert használók által évente beszerzett új címek bibliográfiai adatainak 85%-a fellelhető az adatbázisban. Általánosságban elmondható, hogy egy átlagos egyetemi könyvtár a katalogizálási költségeinek kb. 50%-át takarítja meg a rendszer használatával.

Az *NBLC Alapítvány*, ahol magam is dolgozom, egyebek között ismertetőket és megrendelő nyomtatványokat állít elő a közkönyvtárak gyűjtőkörébe tartozó valamennyi dokumentumtípusra. Ezen ismertetőik alapján a könyvtárak elküldik a rendeléseiket az NBD (Holland Könyvtári Szolgálat) számára. Az intézmény összesíti a megrendeléseket, beszerzi a dokumentumokat a kiadóktól, felszereli azokat, majd eladja és elküldi őket a könyvtáraknak. Az NBD évente kb. 3 millió könyvet ad el a könyvtáraknak, ezen kívül videokazettákat, CD hanglemezeket, kottákat és CD-ROM-okat is. Mivel az NBD 40% engedményt kap a kiadóktól, valamint olcsón tudja átköztetni a könyveket, szolgáltatásainak igénybevételével igen nagy összegeket lehet megtakarítani. Az NBD nélkül a közkönyvtáraknak együttesen 23 millió \$-ral kellene többet fizetniük a kölcsönzésre felszerelt könyvekért.

A legnagyobb központi szolgáltatást nyújtó intézmény Hollandiában az *NBLC Alapítvány*.

Az intézmény az alábbiakat szolgáltatja:

- minden, a könyvtárak által gyűjtött dokumentum ismertetése;
- bibliográfiai adatok ezekről a dokumentumokról;
- a könyvtárhasználatot illetve az olvasást népszerűsítő anyagok;
- dokumentációs csomagok, újságcikk-kivágatok;
- online és CD-ROM adatbázisok;
- könyvtári berendezések;
- tanfolyamok szervezése könyvtárosok képzésére.

Az intézmény rendelkezik kiadóval, nyomdával, valamint egy bútorgyártással is. Szervezetileg öt üzleti egységre tagolódik, amelyeknek legalább önmagukat fenn kell tartaniuk, illetve mindössze annyi profitot kell termelniük, amiből fe-

dezhetik az általános, kutatási és fejlesztési költségeket. Ezen üzleti egységek munkáját egy ún. vásárlói és marketing osztály támogatja. Létezik egy önálló speciális csoport is, amely a termékek fejlesztéséért, újításáért felelős.

Az Alapítvány szervezete:

		Igazgatás		
Eladás és marketing				Termékfejlesztés
- dokumentum információ	olvasás népszerűsítés	tanfolyamok	kiadás	nyomda
- ismertető	könyvtár népszerűsítés	kutatás	iroda	iroda
- bibliográfiai adatok				

Az NBLC igyekszik szolgáltatni minden olyan adatot és információt a könyvtáraknak, amire csak szükségük van. Az anyagi megtakarítás a vásárlók részéről igen jelentős és meggyőző. Például, ha a könyvtáraknak – az NBLC munkája nélkül – maguknak kellene kiválasztaniuk a dokumentumokat és leírni a bibliográfiai adatokat, vagy elkészíteni a dokumentációs anyagokat stb., az évente kb. 190 millió \$ többletkiadást eredményezne.

Így mindannyian egyetérthetünk abban, hogy szükség van olyan központi szolgáltatásokat nyújtó intézményekre, mint az NBLC vagy a KELLO. A központi szolgáltatások jogosultságát három dolog indokolja:

- a hatékonyság és költségmegtakarítás;
- a képzett munkaerő gazdaságtalan alkalmazásának minimalizálása a könyvtárakban. (A központi szolgáltatásokat igénybevételel a könyvtárosoknak több idejük jut olyan fontosabb feladatok elvégzésére, mint a tájékoztatás, az olvasók eligazítása, a népszerűsítő és PR tevékenységek);
- a könyvtári munka minőségének növelése. (Az NBLC olcsó szolgáltatásainak megvételével a könyvtárak jobb és/vagy több szolgáltatást tudnak nyújtani az olvasóik számára).

Az NBLC kiadásai és bevételei: (1996; millió \$)

	<u>kiadás</u>	<u>bevétel</u>
munkaerő (általános)	0.73	-
felszerelések, berendezések	1.63	0.37
eladás és marketing	1.74	0.42
dokumentum – információ	2.68	3.79
olvasás/könyvtár-népszerűsítés	2.16	2.10
tanfolyamok	1.16	0.47
nyomda	1.47	1.47
kiadói tevékenység	0.79	0.89
egyéb	1.58	4.53
teljes összeg:	13.94	14.04

Miután az NBLC vásárlói egyre inkább függenek a központi szolgáltatásoktól, nagyon fontos, hogy bízzanak az intézményben. Biztosítani kell őket arról, hogy a szolgáltató pontosan az igényeiknek megfelelő minőségű és árú termékeket nyújtja számukra. Ebből következően mindig tisztában kell lenni a vásárlók igényeivel, amihez elengedhetetlen feltétel a nyílt párbeszéd. Betekintést kell biztosítani számukra a költségvetésbe valamint az árpolitikába, továbbá nyitottnak kell lenni az igényeiket és helyzetüket illetően. Ez többek között azt is jelenti, hogy amennyiben csökken a könyvtárak költségvetése, nem lehet növelni, sőt csökkenteni kell az árakat.

Leegyszerűsítve két fajta vállalkozást különböztethetünk meg: a jövedelmező/nyereséges és az ún. költséges vállalkozást: más szavakkal üzleti szervezetet és non-profit vagy közhasznú szervezetet. Az üzleti szervezet elsődleges célja a pénzügyi, gazdasági célok megvalósítása. Célja a bevétel, az eladás valamint a megtakarítás. Ezen vállalkozások elsősorban azt mérlegelik, hogy egy terméknek van-e piaca, s hogy milyen mértékben növelhető a termék ára. Miután megállapították az árat, minden erőfeszítésük arra irányul, hogy minél nagyobb mennyiségben értékesíteni tudják termékeiket.

Egy központi szolgáltatásokat nyújtó szervezet non-profit szervezet. Elsődleges célja a könyvtáraknak szükséges termékek előállításával s azok minél olcsóbban történő értékesítése. A végső cél a könyvtári világban vállalt hivatás betöltése.

Egy üzleti vállalkozás és egy non-profit vállalkozás belső struktúrája, működése többé – kevésbé megegyezik: termékek és szolgáltatások létrehozása a lehető legolcsóbban, minimális kiadásokkal. A külső célok azonban már meglehetősen eltérőek: a magas profit elérése és az agresszív üzletpolitika alkalmazása helyett egy központi szolgáltatásokat nyújtó szervezetnek csak kis profitra kell törekednie, amellyel lehetőséget nyújt a kutatások, fejlesztések és beruházások finanszírozására. Üzletpolitikájának alapja a vásárlók új termékekről történő gyors és folyamatos informálása.

A központi szolgáltatások alapját a könyvtárak együttműködése és a központi szolgáltatásokat nyújtó szervezetek képezik. A résztvevőknek meg kell egyezniük a termékkel, valamint azok minőségét és árát illetően. Ezért nagyon fontos, hogy a vevő tisztában legyen a költségvetés alakulásával. Kölcsönös bizalomra van szükség, főként abban az esetben, amikor a szolgáltató – mint központi szolgáltatásokat nyújtó szervezet – a könyvtárak támogatása által monopolhelyzetbe kerül.

Annak érdekében, hogy az árak alacsonyak legyenek, a piac bővítésére van szükség, hogy a vevők számának növekedésével csökkenthető legyen a termékek ára, és/vagy növelhető azok minősége. Amennyiben pedig más intézmények hasonló termékeket olcsóbban tudnak előállítani, utat kell engedni számukra a könyvtárak gazdaságosabb működése érdekében.

A cél tehát:

- a lehető legalacsonyabb árak megállapítása;
- betekintés nyújtása a kiadásokba, eladásokba, árpolitikába;
- állandó törekvés egyre olcsóbb termékekre, szolgáltatásokra;
- a piac bővítése;
- párbeszéd a vevőkkel.

A fentiekből úgy tűnhet, hogy a központi szolgáltatások megoldást jelentenek minden könyvtári problémára. Ez természetesen nincs így, de mindenképp segíthetik a könyvtári munkát és emelhetik annak színvonalát.

Mindazonáltal *vannak hátrányai is*. Hosszú távon a könyvtárak egyre inkább függenek a központi szolgáltatásoktól. Például, a bibliográfiai adatok megvásárlásával nem lesz többé szükség saját katalógizáló személyzetre, és így a központi szolgáltatások igénybevétele helyi szinten a megfelelő tudásbázis hiányához vezethet.

A másik hátrány, hogy a központi szolgáltatások nem kívánt egységhez vezethetnek, nem csupán a könyvtári munkát, de a gyűjteményeket illetően is. Főként a kisebb könyvtárak hajlamosak arra, hogy kizárólag az NBLC ismertetőit használják állományuk gyarapítása során, figyelmen kívül hagyva más információs forrásokat. Ez nyilvánvalóan nem igazán járható út egy kiegyensúlyozott könyvtári állomány építéséhez.

További hátrányt jelenthet, hogy a központi szolgáltatások az átlagos közkönyvtárak igényei szerint alakulnak. A hatékonyság növelése érdekében nem lehet minden esetben minden egyes könyvtár igényeit kielégíteni. Ez a tény ismét a használókkal történő párbeszéd jelentőségét támasztja alá, valamint azt követeli meg, hogy a könyvtárak pontosan tisztában legyenek lehetőségeikkel, s azzal, hogy mit várhatnak el s mit nem a központi szolgáltatásokat nyújtó intézményektől. A központi szolgáltatások csakis egy, a könyvtárak és a központi szolgáltatásokat nyújtó intézmények közötti valós együttműködéssel lehetnek sikeresek.

Eduard Duijker

Fordította: Géro Katalin

Felavatták Szolnokon a megyei könyvtár új épületét

Évtizedek óta várták Szolnokon azt a napot, amikor a könyvtár végre új otthonra lelhet.

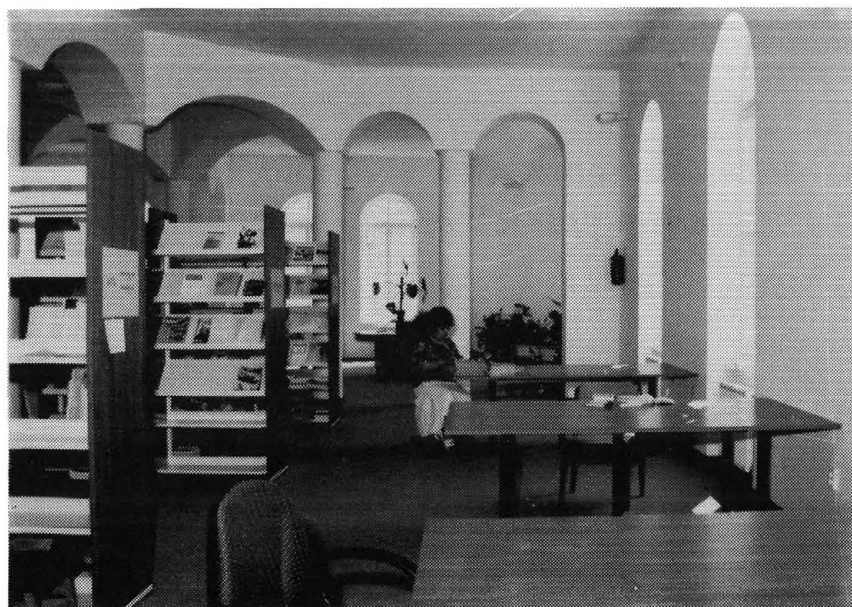
1997. augusztus 25-én, hétfőn 16 órakor, szép nyári napfényben sereglettek a vendégek: olvasók és könyvtárosok, a Verseyhy Ferenc Megyei Könyvtár Kosuth téri új otthonának ünnepélyes megnyitására. Avató beszédet *Horn Gyula*, a Magyar Köztársaság miniszterelnöke mondott. Új érték született, ezzel a házzal is gyarapodott az ország – hangsúlyozta a kormányfő és kívánt az állampolgároknak jó közérzetet, hasznos időtöltést a megifjodott épület falai között.

Évtizedekig a múzeummal közös fedél alatt szorongott a könyvtár és vált egyre reménytelenebbé mindkét intézmény helyzete. 1995 májusában született parlamenti döntés arról, hogy a központi költségvetés 250 millió Ft céltámogatást nyújt a könyvtár elhelyezéséhez, ez kiegészült a megyei és városi közgyűlés 50-50 milliós hozzájárulásával. Így a 350 milliós keret már lehetőséget kínált az egykori pénzügyi palota átépítéséhez, könyvtárrá alakításához.

Fotó: Nagy László

A Versey Ferenc megyei könyvtár új épülete

Fotó: Nagy László

A Versey Ferenc megyei könyvtár hírlap és folyóirat olvasója

Fotó: Nagy László

*Új helyére költözött a Verseghy Ferenc megyei könyvtár.
„Könnyű” dolga van a könyvtárosoknak!*

Iváncsik Imre, a megyei önkormányzat elnöke szólt mindezekről a megnyitón, s arról is, hogy az építkezés 1996. április 9-én kezdődött s rövid egy esztendeig tartott. *Dankó Zoltán* építész sikerrel oldotta meg a belső terek célszerű és harmonikus kialakítását.

A 4450 m² alapterületű könyvtár nem csupán a 390 000 dokumentum elhelyezésére alkalmas, van végre raktári férőhely és vannak levegős-világos, szép olvasói terek.

Bertalanné Kovács Piroska igazgatóasszony és kollégái a fáradtságot szinte azonnal elfelejtették, ahogyan felhangzott a Himnusz a Bartók Béla kamarakórus előadásában. Külön öröm volt, hogy valamennyi volt kolléga, egykori vezető és munkatársak ott örültek azokkal, akik aktív korukban érték meg ezt a szép napot. Azóta már eljöttek a csendes hétköznapok és az olvasók birtokba vették a könyvtárat. Legyen sok örömük benne!

Győri Erzsébet

Melyik lesz a magyar MARC?

Rendkívül fontos témát tárgyalt az a tanácskozás, amelyre a Magyar Könyvtárosok Egyesülete és a Könyvtári és Szakirodalmi Tájékoztatási Szabványosítási Bizottság rendezésében került sor 1997. augusztus 15-én az Országos Széchényi Könyvtárban. A meghívó a következőképpen szólt:

„A fenti két szervezet tisztelettel meghívja a magyar bibliográfiai adatcsere formátumról (MARC szabványokról) rendezendő tanácskozásra (társadalmi vitára) ... A tanácskozás programja a következő:

1. Bevezetés – Vajda Erik
2. A USMARC – Koltay Klára
3. A HUNMARC – Sipos Márta
4. A UNIMARC – Barki Katalin
5. Vita
6. Esetleges ajánlások megfogalmazása.

A program azért alakul így, mert nyilvánvalónak látszik, hogy a magyar MARC adatcsere formátum alapjául a felsorolt adatcsere formátumok szolgálhatnak. Az előadók – adott esetben nem mellőzve az összehasonlítást sem – ismertetni fogják az általuk képviselt formátum sajátosságait és előnyeit.”

A tanácskozás résztvevői, az előadók és a mintegy ötven szakember – tudományos nagykönyvtárak, szakkönyvtárak, közművelődési könyvtárak, könyvtári szoftver terjesztők képviselői, könyvtári számítógépes, fejlesztői és szabványosítási szakértők – azzal a jó érzéssel távoztak a négyórás találkozóról, hogy hozzájárulhattak egy, a szakma számára égetően fontos és sürgős kérdés megoldásának elindításához.

*

Vajda Erik bevezetőjében azt az alapkérdést vetette fel, hogy mit és miért akarunk szabványosítani? Miért van szükség MARC szabványra, s miben különböznek a bibliográfiai rekordok adatcsere formátum szabványai az ISO 2709 = MSZ 193/1-től, azaz attól az adatcsere formátum szabványtól, amely csak az adatcsere alapját jelentő szintakszis szabályozása. A cél az, hogy azt is szabályozzuk, milyen adatelemeket, egységesített besorolási adatokat és rekordkapcsolatokat milyen formátumban cserélnek a hazai könyvtárak és rokonintézmények, illetve a magyar és külföldi partnerek.

Jelenleg számos MARC formátum létezik, és a hazai könyvtárakban már használatos rendszerek is különböző formátumokat használnak, ami önmagában nem jelent különösebb problémát, ha szabványként fogadunk el egy olyan formátumot, amelybe és amelyből az adatok konvertálhatók. A minőségi adatcsere akkor valósítható meg, ha a különböző rendszerekben készített rekordok minél

teljesebben, adatvesztés nélkül cserélhetők. „A zökkenőmentes csere fő kérdése a forrás-rekordokban található és a cél-rekordokban kívánt adatelemek, emellett a kapcsolatok és az egyéb közlendő paraméterek minél teljesebb cserélhetősége, tehát jelenléte, kifejezhetősége, közzéadási lehetősége a formátumban.” A formátum legyen alkalmas valamennyi dokumentumtípus összes bibliográfiai adatelemének közzéadására, beleértve a besorolási adatok adatelemeit, a státusz-adatokat, legyenek kifejezhetők a rekordkapcsolatok és legyenek definiálva a karakterkészletek.

A legfőbb választási kritérium tehát a minél nagyobb teljesség és a megfelelő részletesség. Másodikként szóba jöhet a széleskörű elfogadottság és használat, de ennek mérlegelése esetén két lényeges megfontolásra van szükség:

- a) nem az a lényeges, hogy a cserélt rekordok milyen formátumban készültek, hanem, hogy milyen formátum(o)kban állnak rendelkezésre cserére;
- b) a konverzió nem szempont, mert konverzió, sőt rekordszerkesztés az esetek túlnyomó többségében, (ha ugyan nem összességében) mindenképpen szükséges.”

A szabványként elfogadott formátum biztosan nem lehet azonos egyetlen könyvtári rendszer saját formátumával sem. A saját MARC formátum választásánál „természetesen indokolt figyelembe venni a nemzeti szabványos formátum(ok?)at és a rendelkezésre álló rekordok egyéb formátumait”.

Miután Vajda Erik kifejtette a döntés során figyelembe veendő szempontokat, jó szerencsét kívánt a döntés-előkészítéshez és a majdani döntés(ek)hez, valamint jó tanácskozást kívánt, az ő kifejezésével élve: „amennyire lehet szenvedélyek nélkül és kellő méltósággal!”

Koltay Klára (Kossuth Lajos Tudományegyetem Központi és Nemzeti Könyvtára, Debrecen) előadásában főként a USMARC formátum előnyeit hangsúlyozta, bár érthetően a saját rendszerben való használatból kiindulva, de felsorolva mindazokat a megoldásokat és érveket, amelyek alapján érdemes megfontolni a USMARC teljes hazai adaptálását és elfogadását magyar szabályzatként. A USMARC mellett szóló érvek közül érdemes néhányat felsorolni. Mindenek előtt mellette szólhat univerzalitása, azaz hogy valamennyi közgyűjtemény (könyvtárak, múzeumok, levéltárak, médiatárak, sőt virtuális gyűjtemények) anyagának feltárására, valamennyi dokumentumtípus (szöveges dokumentumok, hangfelvételek, képi anyagok, videofilmek, grafikák, archív anyagok, tárgyak) adatainak leírására alkalmas. Megoldott a részdokumentumok adatainak felvétele, a besorolási adatok kezelése (mind a kitüntetett, mind az utaló formáké), a tárgyszórendszerek és tezauruszok tárolása, valamint a lelőhely adatok és a példányspecifikus adatok rögzítése.

A USMARC integráltságának bizonyítéka, hogy használatával megoldható komplex gyűjtemények, vegyes típusú dokumentumok közös adatbázisban való kezelése. Valamennyi ISBD alapú szabvány szerint készült leírást képes fogadni. A többkötetes dokumentumok rekordkapcsolat-kezelésének az a megoldása, hogy a közös adatok összevontan szerepelnek, a kötetadatok pedig megjegyzésben, nem mondható optimálisnak. Sokkal jobb, ha a közös adatok egy ún. fő-rekordba kerülnek, és kapcsolatjelölővel lehet hozzárendelni a kötetadatokat.

Koltay Klára szerint a USMARC mellett szól még rendkívüli méretű elterjedtsége. A legnagyobb amerikai, angliai és ausztráliai rendszerek ezt (vagy ezt is) használják (OCLC, LC, CATTS, RLIN), a legnagyobb tárgyszójegyzékeket kezelik vele (LCSH = Library of Congress Subject Headings, MESH = Medical Subject Headings). Ráadásul éppen most indítottak el egy projektet az angolszász MARC formátumok (USMARC, UKMARC, AustralMARC) harmonizálására. A USMARC karbantartása folyamatos, a régi és új szabályok szerint készült rekordok egy adatbázisban való kezelése nem okoz gondot. Különösen kidolgozott a rekordkapcsolatok kezelése: a bibliográfiai rekordok és a besorolási adat rekordok között, a bibliográfiai rekordok és az állományrekordok között, valamint a különböző bibliográfiai rekordok között: többkötetes művek, sorozatok, alsorozatok, előzmény-folytatás dokumentumok, eredeti mű és fordításai, egy mű különböző hordozókon, kiadásváltozatok, mellékletek, forrásdokumentumok és részdokumentumaik rekordjainak összekapcsolására. A USMARC-ban igen sok, speciális célokra meghatározott megjegyzés mezőt lehet kezelni, és megoldott az összes írásrendszer együttes kezelése.

Az előadó néhány példát is körbeadott, és befejezőképpen még egyszer összegezte a USMARC használatának előnyeit.

Sipos Mártának (Országos Széchényi Könyvtár, Budapest) a két nagy nemzetközi rendszert – USMARC és UNIMARC – ismertető előadók között kellett a magyar MARC, a HUNMARC, azaz egy nemzeti MARC mellett érvelnie. Vajda Erik után ő is hangsúlyozta, hogy az MSZ 193/1 „*Mágnesszalagos bibliográfiai adatsere formátuma. A rekordok szerkezete*” című egysége csupán keretet ad az adatok szabványos formában történő cseréjéhez, de nem szabályozza a rekord tartalmát, az adatok részletezettségét. Ezért van szükség a nemzeti MARC formátumra, amely a hazai bibliográfiai adatsere szabályozása érdekében meghatározza a bibliográfiai adatok tartalmi megjelölőit, a bibliográfiai tételekben szereplő kötelező központosítást is helyettesítő minősítőket, hívőjeleket, indikátorokat, almezőazonosítókat és egyéb jellemzőiket.

A HUNMARC kidolgozását megelőzte egy, a Magyar Nemzeti Bibliográfia, Könyvek Bibliográfiája számítógépes előállítására kidolgozott formátum, amely leginkább a UNIMARC-ra hasonlított. 1979 novemberében készült egy tanulmány, amely az MNB rekordok mágnesszalagos szolgáltatását volt hivatva előkészíteni, de abban az időben a könyvtárak részéről még nem volt igazi fogadókészség. A 90-es évek elején azonban már nyilvánvalóvá vált, hogy a hazai könyvtárak többségében USMARC alapú rendszereket vezetnek be, ezért a HUNMARC kidolgozásánál ez a formátum szolgált alapul. Sipos Márta hangsúlyozta, hogy nem a USMARC fordításáról, átvételéről, hanem annak adaptációjáról volt szó, mégpedig úgy, hogy a hatályos magyar bibliográfiai szabványcsalád előírásainak megfelelő adatkezelést lehessen megvalósítani. Ezt a „Kiadás” adatsorozat adat-elemeinek és központosításának összehasonlító mező és almező táblázatával illusztrálta a UNIMARC, a HUNMARC és a USMARC esetében. A legrészletesebb megoldást a UNIMARC biztosítja, a HUNMARC az MSZ 3424/1 előírásainak megfelelőt, a USMARC a legkevésbé részletezőt.

UNIMARC	HUNMARC	USMARC	ISBD központosítás
205	250	250	
a	a	a	új adatcsoport
d*			=
f	b	b**	/
g	d		;
b	c		

* az MSZ 3424/1 4.2.2.3 pontja szerint
** minden további kiadásra vonatkozó adat

Tudni érdemes azt is, hogy sehol sem használnak tiszta USMARC-ot, mert az alkalmazók, a Library of Congress, az OCLC, a RLIN és a Washington Library Network is kisebb nagyobb eltérésekkel, kiterjesztésekkel élnek, ezért ezek összességére mondhatjuk, hogy USMARC kompatibilis alkalmazások.

A HUNMARC kézikönyv első verzióját a magyar könyvtárak széles köréhez juttatta el az OSZK véleményezésre, de érdemi észrevételek nem érkeztek. Az OSZK természetesen tisztában van azzal, hogy a HUNMARC-ot tovább kell fejleszteni, és ki kell terjeszteni valamennyi dokumentumtípus speciális adatainak kezelésével. Fontos azonban, hogy a könyvekről készített HUNMARC rekordokat négyféle karakterkészlettel a hazai könyvtárak fogadni és kezelni tudják, mégpedig számos, általuk használt rendszerben.

A HUNMARC-ra jellemző a Vajda Erik által is fontosnak tartott részletezettség, ami lehetővé teszi a rekordok átvételét bármely kevésbé részletező rendszerbe. Erre szolgált a USMARC és a HUNMARC összehasonlítása a „Cím és szerzőségi közlés” adatcsoportjának részletezettségére. A USMARC 245-ös mezőjének (Cím és szerzőségi közlés) #b almezője (a főcímen kívüli valamennyi egyéb címadat) nem ismétlődő, és a feldolgozónak kell rögzítenie az előírt központosítási jeleket:

245 10#aRock mechanics :#bjournal of the International Society for Rock Mechanics = Felsmechanik

A HUNMARC-ban ugyanennek a mezőnek a #b almezője, amely ismétlődő, szolgál az egyéb címadatok rögzítésére, az #A almező pedig, amely szintén ismétlődő a párhuzamos cím(ek) megadására:

245 10#aRock mechanics#bjournal of the International Society for Rock Mechanics#AFelsmechanik

A szerzőségi közlés adatainál is lényegesen részletezőbb a HUNMARC megoldása a USMARC-énál.

Sipos Márta még egyszer kiemelte, hogy a HUNMARC összeállításakor a vezérlő elv a hatályos magyar szabványgyűjtemény volt, azok előírásainak a lehető legrészletezettebb alkalmazhatósága. Lényeges, hogy a HUNMARC alkal-

mazása esetén az előírt központoszási jeleket nem kell a rekordokban rögzíteni, hanem arról a megjelenítés során program gondoskodik.

Természetesen égető szükség lenne egy, a HUNMARC-ot karbantartó, továbbfejlesztő, további dokumentumtípusokra, az állományadatokra és a besorolási adatokra kiterjesztő állandó testület felállítására és működtetésére.

A harmadik előadó **Barki Katalin** (Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola Könyvtára, Szombathely) a UNIMARC-ot ismertette, nem gyakorlati használati tapasztalatok alapján, hanem mint a UNIMARC irodalom alapos ismerője, tanulmányozója. Lényegesnek tartotta kiemelni, hogy ez a nemzetközi szabvány tulajdonképpen a MARC-ok MARC-ja, egy azokon felüli formátum, amely közvetítőként használható a különböző MARC-ok között. A UNIMARC-ot gondozó munkacsoport 1972-ben jött létre az IFLA támogatásával. Céljuk egy olyan formátum kidolgozása volt, amely az ISBD-kben előírt szabályoknak megfelelő nemzeti bibliográfiai rekordok cseréjének megvalósítására alkalmas, amelybe/amelyből különböző nemzeti MARC-okat konvertálni lehet. A munkacsoport állásfoglalásában a következőket fogalmazta meg:

- „– minden országnak lehet saját nemzeti rendszere,
- mindenütt a nemzeti központ legyen felelős a rekordoknak a nemzeti formátumról a nemzetközi formátumra fordításáért,
- a formátumon belül a leíró adatelemek közlésének alapjai az ISBD-k legyenek.”

Éppen ezért a UNIMARC-ot sokkal általánosabb elvek szerint tervezték, mint a nemzeti formátumokat, nem kötődik egyetlen nemzeti katalógizálási szabályzathoz sem, de feltételezi az IFLA által közreadott szabályzatok és ajánlások alkalmazhatóságát. A UNIMARC-ot a szakterület nemzetközi szakértői dolgozták ki és tartják karban, fejlesztik tovább különböző dokumentumtípusok adatainak, a besorolási adatoknak, a rekordkapcsolatoknak és a különböző írásrendszerű adatoknak a kezelésére. A karbantartásról, a kézikönyvek folyamatos megjelenítéséről, a terjesztésről és népszerűsítéséről az 1991-ben megalakult állandó IFLA UNIMARC Bizottság (Permanent UNIMARC Committee = PUC) gondoskodik. A UNIMARC nemzetközi szintű csereformátum, így minden azt alkalmazó intézmény közvetlenül átveheti az adatokat más országok intézményeitől.

A UNIMARC használata igen elterjedt. Nemzeti formátumként fogadta el Horvátország, Szlovénia, Portugália és Görögország, Japán, Dél-Afrika és Tajvan. Országon belüli adatcsere formátum is egyben Franciaországban, Olaszországban, Csehországban és Szlovákiában. UNIMARC adatcserebiztosít a Library of Congress és a Deutsche Bibliothek. Az 1990-es években a UNIMARC-ot fogadták el az Európai Közösség könyvtári projektjeinek szabványos adatcsereformátumaként.

A UNIMARC formátum elemei megegyeznek a USMARC, illetve a HUNMARC elemeivel, a szabványos rekordszerkezet az ISO 2709 speciális implementációja.

Barki Katalin néhány összehasonlító táblázaton mutatta be a UNIMARC sajátosságait és a HUNMARC/USMARC-tól való eltéréseket.

Jellemzők:

Mezők kötelezősége:

UNIMARC	Minimális a kötelező mezők száma
001	– Rekordazonosító
100	– Általános feldolgozási adatok
101	– Nyelv
120	– Kódolt adatmező (térképészeti anyagok – általános)
123	– Kódolt adatmező (térképészeti anyagok – lépték, koordináták)
200	– Cím és szerzőségi közlés
206	– Hordozóra jellemző adatok (térképészeti anyagok)
801	– Eredeti forrás

Központosítás:

USMARC	mezők és almezők végén
HUNMARC	nincs
UNIMARC	nincs, automatikusan beilleszthetők az almezőkódok alapján. Kivétel: a párhuzamos adatelemek esetében az = jel használata kötelező A rekord egyéb központosításait úgy kell hagyni, ahogy azt az előállító ügynökség elkészítette.

A rendezésből kihagyandó karakterek:

USMARC	indikátorral adható meg
HUNMARC	indikátorral adható meg
UNIMARC	speciális vezérlőjelek közé kell tenni (az ISO 6630 szabványnak megfelelően) kezdet: 08/08 =NSB= vég: 08/09 =NSE=

Az előadó bemutatta a UNIMARC mezőit. A mezők hívójelű három karakteres számok, amelyek funkcionális blokkokban rendezettek. A blokkok a hagyományos katalógustétel szerint épülnek fel. A 0- és 1- blokk tartalmazza a kódolt információkat, a 2- – 8- blokk a bibliográfiai adatokat, míg a 9- blokk a helyi használatra fenntartott.

Ezután blokkonként ismertette a fontosabb jellemzőket, jelölve az eltéréseket a HUNMARC, illetve a USMARC megoldásainál. Lényeges azonban az, hogy mind a HUNMARC-ból, mind a UNIMARC-ból a részletesen kidolgozott megfeleltetést követően mód van az adatok UNIMARC-ba konvertálására.

Összegésképpen Barki Katalin a következőket fogalmazta meg:

„A UNIMARC az 1970-es években, az IFLA égisze alatt, számos MARC formátum előnyeit és hátrányait megtapasztalva, nemzetközileg elismert szaktekin-télyek munkájának eredményeképpen jött létre. A rekordcsere kiterjed mind a monografikus, mind az időszaki, mind a nemhagyományos dokumentumok kö-

rére. A bibliográfiai rekordok cseréje mellett biztosítja a besorolási rekordok cseréjét is. Nemzetközi szabályzatokra, irányelvekre épül. A kézikönyv folyamatos gondozása, fejlesztése megoldott az IFLA Állandó UNIMARC Bizottságának működése által.

A UNIMARC formátum elsajátítását megkönnyíti a színvonalasan megszerzett kézikönyv, és az alkalmazását megkönnyítő függelékek sorozata.”

*

A bevezetést és az előadásokat követő hozzászólásokból és vitából az alábbiakban igyekszem összefoglalni a fontosabb és figyelembe veendő megállapításokat.

Sipos Márta a HUNMARC szakértője elmondta, hogy alaposan ismeri mind a három MARC szabványt, s véleménye szerint ezek legjobb vonásait lenne célszerű ötvözni saját nemzeti MARC formátumunkban, a HUNMARC-ban.

Koltay Klára a USMARC átvétele és alkalmazása mellett érvelt, minthogy ez már rendelkezésre áll, folyamatosan gondozzák, a változtatások követhetők. Ugyanezt a munkát elvégezni a HUNMARC esetében rendkívül idő- és költségigényes lenne.

Fügedi Péterné az integráltság fontosságára hívta fel a figyelmet, ami véleménye szerint például a „Kiadás” adatok kezelésének megoldásában a HUNMARC kidolgozásánál példamutató volt. Amire a legnagyobb szükség van, az a HUNMARC bővítése és egy karbantartó grémium működtetése.

Szűcs Jenőné hangsúlyozta, hogy a szolgáltató központnak olyan szabványos formátumban kell adatot szolgáltatnia, amelyben azt a felhasználók igénylik. Ha a UNIMARC-ra esik a választás, abban, ha a USMARC-ra, akkor abban. A HUNMARC-nak tovább-konvertálhatónak kell lennie, mint ahogyan az is. Elengedhetetlen, hogy bármely adatsere formátum válik is „nemzetivé”, készüljön hozzá magyar nyelvű kézikönyv, amely leírja a használatot mind a szolgáltató, mind a szolgáltatást fogadó fél számára.

Vajda Erik elmondta, hogy a megjelent szakértők még nem hozhatnak döntést a nemzeti csereformátum kérdésében. A tanácskozóik véleménye elősegítheti a döntés-előkészítést. Tény, hogy ma a dokumentumtípusok majd mindegyikének bibliográfiai leírására és a tételek besorolási adatainak megválasztására vannak hatályos magyar szabványok (ha néhány még hiányzik is, azoknak a munkálatai is haladnak vagy megkezdődtek), de ezek a szabványok is változni fognak, megújításra szorulnak. A lényegét abban látja, hogy a csereformátumnak olyannak kell lennie, amely minden adatelem kezelésére alkalmas.

Kuruc Imréné röviden bejelentette, hogy a Magyar Szabványügyi Testület még ebben az évben honosítja az ISO 2709 szabvány 2., revideált kiadását.

Több hozzászólás foglalkozott azzal, hogy az NKA retrospektív konverziót támogató pályázatán feltétel volt a rekordoknak HUNMARC formátumban való elkészítése, hogy majdan ezek egy rendszerbe legyenek integrálhatók. Néhány évvel ezelőtt a szakma nem volt felkészülve a HUNMARC rekordok fogadására/szolgáltatására, de mára a környezet alaposan megváltozott, és nincs gond a HUNMARC kezelésével, az csak konverzió kérdése. Viszont a dokumentu-

mok közül csak a könyveket kezeli, míg a könyvtárak gyűjteménye sokkal változatosabb.

A probléma nem csak abban áll, hogy HUNMARC vagy más MARC, hanem abban is, hogy bármely MARC használatát írjuk is elő, a könyvtárak csak azokat az adatokat tudják nyújtani (pl. retrospektív konverzió esetén), amelyek korábbi katalógusaikban szerepeltek. A hazai könyvtárak mindennapi katalogizálási gyakorlata rendkívül eltérő, részben saját hagyományaik miatt, részben mert a bibliográfiai szabványok is alternatív megoldások használatát teszik lehetővé. Igen csak változatos a kép a tárgyi feltárás terén, az ETO-tól kezdve különböző tárgy- szó-alkalmazásokig.

Igen erős hangsúlyt kapott egyrészt a hazai közművelődési könyvtárak, másrészt a felsőoktatási és szakkönyvtárak részéről az a tény, hogy sokan használják már a HUNMARC-ot és egyre többen lesznek, akik használják. Igénylik tehát, hogy minél több dokumentumtípusra tegyék azt alkalmassá, mégpedig magyar nyelven! Sem a UNIMARC, sem a USMARC nem férhető hozzá magyar nyelven. HUNMARC dokumentáció viszont létezik, és továbbfejlesztendő/-fejlesztendő mind a tárgyi feltárássra, mind a részdokumentumok (pl. folyóiratcikkek) feltárássára/adatcseréjére.

Csabay Károly ajánlás megfogalmazását szorgalmazta egy HUNMARC bizottság felállítására, és felajánlotta aktív részvételét. Ugyancsak kívánatosnak tartotta egy, a tárggyal foglalkozó levelező lista felállítását. (Csabay Károly e-mail címe: CSABAY@isis.elte.hu)

Barki Katalin, amellet, hogy elfogadja és támogatja belföldi adatcsere céljaira a magyar formátumot, azaz a HUNMARC-ot, és szintén fontosnak tarja egy bizottság életre hívását, felhívta a figyelmet arra, hogy a HUNMARC kézikönyvet

szabványértelmezéssel is ki kell egészíteni, és energiát kell fordítani a képzésre, oktatásra.

A vita a továbbiakban még sok részletkérdésre kiterjedt: pl. a bibliográfiai szabványok/szabályzatok egységes értelmezésére, alkalmazására, ajánlások, oktatási segédletek kidolgozásának fontosságára, a már készülő szabályzatok munkálataira, egy leendő HUNMARC bizottság szerepére, munkájára, felelősségére.

Vajda Erik kérdést intézett a jelenlévő számítógépes könyvtári rendszerek (OLIB, Aleph) képviselőihez: tudják-e adott esetben rendszereikhez a HUNMARC-ot adaptálni? A válasz egyértelműen az volt, hogy bár e rendszerek formátuma jelenleg nem HUNMARC, de egyikük számára sem okoz gondot a HUNMARC ilyen használata, mert az csak konverzió kérdése, mint minden más rendszer esetében.

Végül Vajda Erik, a tanácskozás elnöke, az elhangzott hozzászólások és vélemények alapján azt ajánlotta, hogy a résztvevők fogalmazzák meg álláspontjukat a nemzeti MARC formátum kérdésében, amelyet azután ajánlások formájában a Magyar Könyvtárosok Egyesülete támogatásával eljuttat az MKM illetékes képviselőinek.

A helyszínen megfogalmazott ajánlások a következők:

- 1) Égető szükség van magyar bibliográfiai adatcseré formátum szabályzatra (szabványra), amely kiterjed mind a bibliográfiai, mind a besorolási adatokra.
- 2) A HUNMARC továbbfejlesztésének irányában kell folytatni a munkát, mégpedig a nemzetközileg használt USMARC és UNIMARC legjobb megoldásainak figyelembe vételével.

- 3) A fejlesztést sürgősen meg kell kezdeni, és belátható időn belül be kell fejezni egy erre felállított műhelyben (lehetőleg az OSZK-hoz telepítve), amelyben főfoglalkozású, a fejlesztésre alkalmas, teljes munkaidőben dolgozó munkatársak látják el a feladatot. A munkatársakat egy erre a célra elkülönített keretből (MKM, NKA) kell díjazni.
- 4) Jöjjön létre egy kuratórium, amely figyelemmel kíséri, véleményezi a HUNMARC műhely tevékenységét.
- 5) HUNMARC levelező listát kell létrehozni, amelyen a széles szakmai nyilvánosság nyomon követheti a fejlesztés mindenkori állását, felteheti kérdéseit, megteheti észrevételeit.

Berke Barnabásné

Az OSZK hungarika biográfiai programjának helyzete és fejlesztési tervei*

Előzmények

Az elmúlt években különböző rendezvényeken több alkalommal esett már szó az Országos Széchényi Könyvtár hungarika biográfiai tevékenységéről, az ún. Hungarika Névkataszter munkálatairól. Első alkalommal kapunk lehetőséget azonban arra, hogy a Magyar Könyvtárosok Egyesületének átfogó rendezvényén, a Vándorgyűlésen ismertethessük eredményeinket s terveinket. Miért érezzük ennek szükségét mi magunk és az egyesület rendezősége, s miért éppen a helyismereti szekció keretében?

Egyrészt azért, mert mai tanácskozásunk középpontjában a szolgáltatások kérdése áll, s a Hungarika Névkataszter a nemzeti könyvtár fontos szolgáltatása, amely – ha terveink megvalósulnak – szolgáltatásrendszerre fejleszthető. Másrészt éppen azért a helyismereti könyvtárosok előtt, mert egyre inkább elmélyül a felismerés, hogy a helytörténeti feltáró munka és a hungarika kutatás és feltárás egy töről fakad, tárgya közös: a szűkebb vagy tágabb régió, illetve az ország, a nemzeti kultúra egésze. És közös a céljuk is, ugyanis azok jelenének megörökítése, múltjának feldolgozása és könyvtári szolgáltatásaiban hozzáférhetővé tétele az oktatás, a kutatás, a tájékozódni kívánó olvasó számára. A helytörténet és a hungarika feltáró munka úgy viszonyul egymáshoz, mint a rész az egészhez, egyik építőeleme a másiknak. A kölcsönösség és az összefüggés nyilvánvaló.

Hasonló átfedés és kölcsönösség áll fenn a névkataszterben feldolgozott adat-típus, azaz az életrajzi feltárás területén is. Egy jeles személyiség éppúgy fontos a nemzeti regisztráció, mint a szülőföld és az azt feltáró helyismereti gyűjtemény számára.

* *Elhangzott a Magyar Könyvtárosok Egyesületének kecskeméti vándorgyűlésén.*

Milyen kérdéseket szeretnénk ezúttal ismertetni és áttekinteni?

1. Mit tartalmaz a Hungarika Névkataszter és milyen szerkezetben?
2. Milyen szolgáltatást nyújt a Hungarika Névkataszter?
3. Milyen továbbfejlesztési elképzeléseink vannak, milyen lehetőségeket látunk a jövőben?
4. Milyen együttműködés, ill. hányféle együttműködés-típus alakítható ki a névkataszter alapján?

1. A Hungarika Névkataszter tartalma

A Hungarika Névkataszter életrajzi adattár: a külföldi magyarok nyilvántartása.

Az adatgyűjtés egyik legkomplikáltabb kérdése, hogy ki tekinthető magyarnak. A helytörténeti kutatás szempontjából az adattár legbiztosabban értelmezhető rétege jöhet számításba. Zömében a mindenkori Magyarország határain belül született személyek adatai tarthatnak számot kölcsönös érdeklődésre.

Időhatára 1880, azaz az 1880 után született és a határváltozásokkal vagy elvándorlás útján külföldre került magyar személyek adatait tartalmazza, tehát élők és elhaltak életrajzi adatait egyaránt.

Ebből a körből nyilvántartásba veszünk minden olyan személyt, aki ún. személyiség, vagyis tevékenysége valamilyen szempontból említésre méltó.

Így az író, alkotó réteg mellett minden értelmiségi pályán működő szakember, s a képzetlen rétegek köréből mindenki, aki valamilyen társadalmi szervezetben, amatőr művészeti, egyesületi vagy egyéb tevékenységben vezető szerepet vállalt, ill. vállal.

A nyilvántartandó adatok körét meghatározza a nyilvántartás célja.

A Hungarika Névkataszter fő feladata a külföldi magyar személyek azonosítása és a magyarsághoz való tartozás tényének és mértékének tisztázása.

Ezt a célt szolgálja a következő adatok nyilvántartása:

- név és névváltozatok
- a születés és halálozás
- a magyarországi ill. külföldi tanulmányok
- a külföldre távozás
- a további vándorlás
- a haza-, ill. visszatelepedés
- a foglalkozás és működési terület adatai.

Az adatok hitelesítése és a további kutatás, a bővebb információk nyújtása érdekében mindehhez járul a pontos forráshivatkozás. A forráshivatkozás azt is kifejezi, hogy az életrajzi információkon kívül tartalmaz-e a forrás képet, illetve arcképet, s hogy az idézett forrás eredetiben vagy másolatban hozzáférhető-e az adatbázis mögött épülő archívumban.

A felsorolt és megjelenített adatok mellett több rejtett is az adatbázis információs értékét növelő kód és adat teszi teljesebbé a regisztrációt. A legfontosabbak ezek közül a foglalkozásra vonatkozó és a visszakeresést segítő kiegészítő tárgyszavak, továbbá az adatbázis egyes rétegeinek, halmazainak elkülönítésére szolgáló ún. státuszkódok (pl. első, második, harmadik generáció stb. csoportjainak a leválasztására), valamint a rekordok minőségére vonatkozó jelölések (pl. teljes, hiányos stb.), amely a munkaszervezésnél ill. a tájékoztatás folyamatában fontos szerepet játszó információ.

A Hungarika Névktaszter Micro Isis adatbáziskezelő rendszerre kifejlesztett számítógépes adatbázis. Fejlesztője Vajda Mária.

A Névktaszterben nyilvántartásba vett egyes adattípusok a Micro Isis szerkezetének megfelelően külön mezőt foglalnak el, de részletes almező bontásban, ami a szolgáltatás esetében sokoldalú információ visszakeresést tesz lehetővé.

2. A Hungarika Névktaszter szolgáltatásai

A Hungarika Névktaszter legteljesebb, naprakész változata jelenleg az OSZK Hungarika Dokumentációs osztályán működik on-line információs rendszerként. Napi feldolgozás folyik, tehát naponta kerül bele új információ.

Az információ két típusával egészül ki:

- új tétel, azaz új személy adatai,
- kiegészítés/javítás, azaz meglévő tételben adatpótlás (pl. halálozás).

A keresés a Micro Isisben ismert, vagyis szabadszöveges és a szótárra (invertált fájlra) alapozott keresési módszer szerint lehetséges.

A szótár (invertált fájl, ill. index) számára kijelölt, tehát indexből visszakereshető adatok a következők:

- személynév ill. annak minden meghatározó eleme (családnév, kettősnev első és második eleme, önállóan és a személynévvel összekapcsolt formában, előnév, ugyanilyen szerkezetben a név egyidejű vagy időben eltérő variánsai),
- földrajzi név (város, ország/kód),
- a vonatkozó év (dátum),
- tanulmányok szintje,
- foglalkozás, szakterület,
- meghatározott kódok.

A szolgáltatás jelenlegi formái a következők:

a) Az OSZK-ban:

- lekérdezés a helyszínen és az archívum használatá,
- megrendelőknak listák összeállítása, sokszorosítás az archívum anyagából (pl. a Magyarok Világszövetsége, az erdélyi lexikon számára),
- elemzések közös kutatás céljára (pl. Julianne Brandt berlini hungarológus részére az emigrációs irodalmi központok kialakulásával kapcsolatos kérések).

b) Az OSZK-n kívül:

A Hungarika Névkataszter hálózati hozzáférése pillanatnyilag az IIF szolgáltató rendszerén keresztül lehetséges. Ennek felújítását évente egyszer végezzük a teljes adatbázis lecserélése útján. Az adatázis neve HUNG. Használata a BRS adatbázisként, a BRS keresési módszerek szerint lehetséges.

3. Továbbfejlesztési elképzelések

Az OSZK-n belül három fejlesztési terv szerepel a távlati programban:

- az adatbázis hálózati elérésének biztosítása, Internet hozzáférés létesítése,
- az archívum digitalizálása
- az OSZK rendszerén belül az adatbázisok átjárhatóságának megvalósítása

(pl. az egységesített adatok, az ún. authority file és a katalógus, valamint a névkataszter összekapcsolása).

Várhatóan a hálózati hozzáférés a közeljövőben megvalósul, az archívum digitalizálása megfelelő támogatás esetén reális lehetőség. Az adatbázisok átjárhatósága az OSZK integrált rendszerének megvalósulása esetén remélhető.

A hálózati hozzáférés és az Internet kapcsolat 1997 végén, 1998 elején reményeink szerint megvalósul, így a naprakész adatbázis jövőre az OSZK honlapján kívülről is lekérdezhető lesz.

Az IIF hozzáférés továbbfejlesztése is folyik. A Hungarika Névkataszter bekerült azon BRS adatbázisok körébe, amelyeket kihelyeznek a világhálóra, tehát az Internet hozzáférés ezen a csatornán is lehetséges lesz, ráadásul felhasználóbarát formában.

Újra és újra felmerül a Hungarika Névkataszter CD-ROM előállításának gondolata, mégpedig úgy, hogy az MNB CD-ROM egészüljön ki a két hungarika adatbázissal, a Hungarika Információval és a Hungarika Névkataszterrel.

4. Együttműködési lehetőségek a hungarika biográfiai munka területén

A kérdés az, hogy maradjon-e meg a Névkataszter egyoldalúan szolgáltatónak vagy kíséreljen meg az adatgyűjtésben, esetleg az adatfeldolgozásban egy együttműködést azokkal az intézményekkel, amelyek ugyancsak életrajzi feltárást végeznek?

Az első esetben a Hungarika Névkataszter az OSZK erőforrásaiból épül, s valamennyi felhasználó kívülállóként veszi igénybe. A második esetben valamilyen szintű kooperációban készül, s a résztvevők külön megállapodás szerint veszik igénybe a szolgáltatást.

Az együttműködési igény két irányból is felmerült. Az egyik megkeresés a Magyar Tudományos Akadémia Kutatásszervezési Intézetének tudományvilántartása részéről történt, a másik pedig a könyvtárak, a helytörténészek oldaláról. A két megkeresés konkrét eredményeként 1993–94-ben megtörtént a rendszer továbbfejlesztése s az adatfelvételi struktúra kibővítése mindazokkal a mezőkkel,

amelyeket egyrészt az MTA képviselői, másrészt a helytörténészek megadtak. A helytörténészek számára a továbbfejlesztést a szombathelyi megyei könyvtár szorgalmazta és készítette el. Mindkét irányban az önálló adatbázis építés terve mellett felmerült az adatcsere vagy valamilyen együttműködés igénye az akkori lehetőségek szerint.

A hálózati kapcsolatok területén az eltelt időszakban megindult fejlődés arra készítet minket, hogy újra mérlegeljük az együttműködés lehetőségét. Egyre nagyobb remény van arra, hogy megszűnik az adatbázisok elszigeteltsége, s egyre szélesedik a hálózati elérés lehetősége. A hálózati elérés a kommunikáció és a rendszer széleskörű alkalmazásának lehetőségét kínálja.

A rendszer azokat az adatokat tartalmazza elemeire bontva, amelyek a kívánt szempontok szerint a személy azonosítását biztosítják, de megadja a lehetőségét bővebb információ, akár egy szócikkszerű életrajz bevitelére, akár művek felsorolására. A Hungarika Névkataszter archívumának digitalizálása a személy azonosítását követően hozzáférést biztosítana a részletes információk tágabb köréhez. Tehát egy szélesebb körű felhasználás esetén az adatbázis tartalma, információs értéke növelhető. Mindezek alapján a szolgáltatás szintje bővíthető és köre kiszélesíthető.

Az együttműködés módjai az alábbiak lehetnek:

– Adatszolgáltatás:

A Hungarika Névkataszter helyi vonatkozású anyagának leválogatása és átvetele a helyi rendszerekbe. Cserébe a hungarika vonatkozású anyagról értesítés a Hungarika Névkataszternek az OSZK honlapján közzétett kérdőív kitöltésével és/vagy postán a háttérdokumentáció megküldésével digitalizálás céljából. A kódot az OSZK végzi.

– Munkamegosztás:

Hálózati kapcsolat esetén megosztott adatbázis építés. A helytörténeti gyűjtemények részéről kódolt információk bevitel, dokumentáció csatolása akár a kérdőív kitöltésével, akár xerox-másolatok beküldésével. Az ellenőrzést és jóváhagyást az OSZK végzi.

– Felelőség- és munkamegosztás:

Megosztott feldolgozás és megosztott ellenőrzés megfelelő felhatalmazásokkal. A hungarika mezők jóváhagyását az OSZK, az egyes helyismereti gyűjteményekből beérkezett helyi vonatkozású adatok bevitelét a megfelelő mezőkbe és ellenőrzését az adott helyismereti gyűjtemény végzi, az MTA számára szükséges mezők kitöltését és ellenőrzését az MTA végzi.

Az egyes gyűjtemények bekapcsolódása önkéntes és fokozatos lehet az infrastrukturális és személyi feltételektől függően.

Jelenleg ott tartunk, hogy az adatszolgáltatás szintjén megtörténtek az első lépések az együttműködésre. Az év folyamán a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával átmeneti időre az adatbázist a Helyismereti Szekcióhoz telepítettük (kölcsön adtuk), s a bejelentett igények alapján a székesfehérvári megyei könyvtár leválogatja a jelentkezők anyagát. Eddig 10 könyvtár vette igénybe ezt az átme-

neti szolgáltatást. A leválogatás a helységnév-listák alapján történik, egyszerű szövegszerkesztőben (szövegfájlként) tárolt adatállományként.

Az anyagi feltételek és az infrastruktúra egyelőre az együttműködésnek csupán ezt az első szintjét tette lehetővé, ez azonban mégsem lebecsülendő, mert az eredmény tartalmi és módszertani értékelésre ad alkalmat, és segíti az együttműködés további formáinak tervezését és előkészítését.

A munkamegosztás egy szerény kísérletére szívesen sort kerítenénk a székesfehérvári könyvtárral. A további lehetőségeket pedig egy arra illetékes szakmai körben érdemes lenne végiggondolni.

Kovács Ilona

Kitüntettek

A Magyar Köztársaság művelődési és közoktatási minisztere 1997. augusztus 20. alkalmából, eredményes népművelő munkája elismeréseként, Kemény Bertalannal, a Falufejlesztési Társaság elnökével, a szakmai kuratórium elnökével a **Népművelésért díjat** adományozta *Bartos Éva* könyvtárosnak, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár személyzeti és oktatási vezetőjének, *Belgyár Lászlóné* könyvtárosnak, a Hajdú-Bihar Megyei Könyvtár osztályvezetőjének, *Bicsánszky Mihályné* népművelőnek, könyvtárosnak, az olaszliszkai művelődési ház vezetőjének.

A miniszter a magyar könyvtárügy érdekében kifejtett kiemelkedő munkája elismeréseként, Tóth Gyulával, a Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola tanárával, a szakmai kuratórium elnökével a **Szinnyei József-díjat** adományozta *Gócza Gyulánénak*, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár zenei gyűjteménye osztályvezetőjének; *Herczeg Ágnesnek*, a Paksi Városi Könyvtár könyvtárvezetőjének; *Korompai Gábornénak*, a Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtára nyugalmazott könyvtárosának; *Nagy Anikónak*, az Országos Széchényi Könyvtár könyvtárosának; *Szabó Sándornak*, az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar tanszékvezető főiskolai docensének; *Szántó Péternek*, az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár könyvtárigazgatójának.

A kitüntetteknek melegen gratulálunk.

Fotókonzerválási kiskaté*

Mit tegyünk, hogy képeink biztosan elpusztuljanak?

És mit, ha nem akarjuk, hogy tönkremenjenek?

1) *Tartsuk válogatás nélkül egy helyen a pozitívokat és negatívokat, eredetiket és másolatokat, mert így biztosabb, hogy nem tudjuk értéküknek megfelelően kezelni őket. Ha lehet, még iratok, tárgyak, relikviák is legyenek a fotók mellett, úgy kevésbé unalmas dolgozni velük.*

– Pozitív képeket méret szerint válogatva, egyenként savmentes zacskóba, paszpartuba, paliumba helyezzük, s azokat savmentes kartonból készült dobozban vagy fémszekrény fiókjában, kisebb méretekben állítva vagy lógatva, 30x40 cm-nél nagyobb méretekben fektetve kell tartani. Az adatokat a tartóra kizárólag puha ceruzával írjuk fel. A reprodukciókat, másolatokat, iratokat, egyéb fajtájú dokumentumokat elkülönítve kell tartani a fényképtől, ami jó az egyiknek, majdnem biztosan káros a többinek.

– Az albumokban tárolt képek gyorsabban mennek tönkre, mint a külön konzerváltak. Ártalmas az aranyozás bronzpora, a savas előzőkép-papír, a dörzsölés okozta felületi behatás. Mit tegyünk, ha az albumokat eredeti állapotukban akarjuk tartani? Vagy kivesszük az eredetiket, s helyükbe fakszimile másolatokat teszünk, miközben az eredeti képeket savmentes tartókban őrizzük, vagy kivesszük a képeket, konzerváló csomagolásba tesszük, de pontosan össze-

számozzuk az album lapjaival, hogy az eredeti állapot szükség esetén rekonstruálható legyen.

Vagy benne hagyjuk az albumban őket, s arra gondolunk, hogy ha eddig kibírta, azt a néhány évet, ami a nyugdíjamig hátra van, még kibírja.

2) *Ne csomagoljuk be egyenként a képeket savmentes papírba, mert az sok helyet foglal el. Rakjuk őket jó szorosan egymás mögé csúsztatva. Az a legjobb, ha a képeket Technokol Rapiddal jól felragasztjuk egy karton közepére, úgy jobban kezelhető.*

– A képeket, negatívokat egyenként csomagban tároljuk. Tilos negatívot, fotót az eredeti tárolódobozai-ban hosszú ideig őrizni. A fotók csomagolására optimális esetben „silver-safe” ezüstbarát papírból készült tartót, palliumot, zacskót használjunk, figyelve arra, hogy a tartók készítése során se változzék a papír kémiai összetétele (pl. savas ragasztótól...) Ha silver-safe papírra nem telik, bevizsgált savmentes papírt vegyünk, amely lehetőleg magas százalékban rongyból és ne facsiszolatból készüljön. Legyen 0 vagy ahhoz közelítő a lignintartalma, ne legyen kénnel szennyezett. (87 százalék feletti alfa-cellulóz tartalom, 6–7 közötti Ph-érték, ne legyen puffertolt). A megvásárolni akart papír előzetes vizsgálatát bármelyik képzetebb

papírrestaurátor képes elvégezni. A savas papír polimerizációs láncai lerövidülnek, láthatólag sárgul, barnul a papír, törékennyé válik, s egy idő múlva alkalmatlanná lesz a fotó vagy az emulzió megtartására, miközben a képet alkotó ezüstöt is károsítja.

– Kerüljük a legtöbb műanyagot. Csak bizonyos fajta (Melinex, Mylar...) poliészter, polipropilén anyagok jók, melyek nem tartalmaznak lágyító anyagot, felületükön nincsen fényező anyag... Kerülni kell az ismeretlen, nem bevizsgált műanyag tartókat. Csak az tartsa leforrasztott polietilén zacskókban a képét, aki biztosan el akarja azt pusztítani.

– A hazai gyakorlatban elterjedt ezüstpergamen (silberweis) zacskók erősen savasak, a legkisebb nedvességtől is rátapadnak a kép felületére. Kerülendők, hasonlóan a celofánhoz.

3) *A legszebb képeinket akasszuk ki a lehetőleg nedves falra, olyan helyre, ahová legalább délelőttönként odasüt a nap. Ha hullámosodik, a hátát jól ragasztózzuk meg, attól majd odatapad.*

– Eredeti képet mindig csak műtárgyvédelmi szempontoknak megfelelően installálva állítsunk ki, száraz falra, paravánra, max. 50 lux fénnel megvilágítva, bizonyos fokozottan fényérzékeny anyagok elé uv-szűrő fóliát téve. Dekorációnak vagy állandó kiállítási darabként csak fakszimile másolatokat használjunk.

– A kiállításra szánt képeknek csak a sarkait rögzítsük savmentes papírból hajtogatott vagy készen kapható fotósarkokkal, esetleg enyvezett papírcsíkkal, melyek utána a kép hátról nyomtalanul eltávolíthatóak.

– Kiállítás, bemutatás során ugyanolyan vagy hasonló körülményeket igényelnek a képek, mint egyéb-

kor. Ezért figyeljünk a tér hőmérsékletére, páratartalmára, a képre eső fény erősségére (általában nem haladhatja meg az 50 lux erősséget). Nedves falakra, direkt napsütés által ért helyekre még főnöki parancsra se akasszunk fotót.

– Vannak bizonyos eljárással készült fotóanyagok, melyek fokozottan fényérzékenyek. Ezek kiállítása kerülendő vagy csak biztonsági feltételek betartásával, rövid időre engedhetjük. Ez esetben letakart s csak a látogató által fellebbentett filc fedőlap, csak a néző által felvillantott, de folyamatosan nem világító lámpa használható.

– A legértékesebb, esetleg állandó kiállításon bemutatásra kerülő műtárgyokról készíttessünk faksimile másolatokat.

– A paszpartukartonok, hátlapok szabványai meg kell egyezzenek a raktározásnál használt anyagok paramétereivel.

– Eredeti, archivális értékű színes diákat ne vetítsünk, készíttessünk róluk másolatokat. Célszerű az üveges keretből kiszedve tárolni az értékebbeket.

4) *Az eredeti képeket adjuk oda mindenkinek, aki csak kéri. Ne engedjük meg, hogy a képnézéshez cérna-kesztyűt vegyenek, tapogassák csak nyugodtan össze a képek felületét.*

– Soha ne nyúljunk csupasz kézzel a fotóhoz. Nem bolyhosodó cérna-kesztyű a javasolt, de még azzal is kerüljük az emulziós felületek érintését.

– Készítsünk legértékesebb, legtöbbet használt fotóinkból reprodukciót vagy digitalizált képet. Az eredetit csak indokolt esetben mozgassuk, a műtárgyvédelmi szabályok betartásával.

5) *Pecseteljük le nyugodtan a képeink hátát, ha úgy tetszik, akár a képes oldalát is. Nyugodtan írjunk rá tintával, golyóstollal a leltári számot, akkor biztos nem lopják el.*

– A fényképekkel csak tiszta, vegyileg közömbös anyagok találkozhatnak. Ne írjunk tollal, filctollal a hátukra, ne pecseteljük le őket a ma használatos bélyegzőkkel. Kapható speciális toll, speciális bélyegzőfesték. A fekete kartonokra, verzókra ne ragasszunk, csak bevizsgált öntapadós címkéket. Fotókra történő fráskor ügyeljünk, hogy ne nyomjuk erősen a ceruzát. Minden pecsét, leltári szám, megjegyzés stb. képdalra írása tilos.

– A fotók kartonja, verzója, paszpartuja is a műtárgy része. Mindenféle megváltoztatása, csonkítása kerülendő.

6) *Ha elszakad a kép, letörik a sarka, nem baj, van cellux, majd azzal megragasztjuk.*

– Tilos a cellux, a ma általánosan használatos szinte valamennyi ragasztó, tilos a gémkapocs, a tűzőgép, a befőttes gumi. Sérült képet csak képzett restaurátor javíthat, egészíthet ki.

– Tárolásnál, mozgatásnál ügyeljünk a képszélekre, sarkokra. Minden műtárgy legsérülékenyebb részei ezek.

7) *Ha jön a tv, adjuk nekik oda a legjobb képeinket is. Ők tudják, hogyan kell világitani, hogyan kell úgy hajlígtatni, hogy az jól nézzen ki a képernyőn. Talán még vissza is kapjuk őket.*

– A fényképek mozgatását a rendelkezésünkre álló eszközökkel a minimálisra kell csökkenteni. Digitalizáljuk, készítsünk róla másolatot, munkaköpiát. Csak a gyűjtemény fe-

lelős munkatársa kezelheti a képeket ilyen esetekben is, valamennyi ismert szabály betartásával. A rövid ideig tartó intenzív fényterhelés megállíthatatlan károsodásokat képes elindítani.

8) *Ha valakinek másolat kell, fizessen 8 forintot laponként, és nyugodtan fénymásolja le a régi képeket, ha van pénze, akár tízszer is.*

– Tilos direktben fénymásolni fotográfiákat. Ha valamilyen okból elkerülhetetlen, akkor a másológép tárgyasztalára tegyünk biztonsági uv-fóliát. Bizonyos eljárással készült képek, például sópapír, talbotípiá másolása még így sem engedélyezhető.

– Győződjünk meg a szkennerről, a fénymásoló teljesítményéről, mielőtt engedélyezzük a kép digitalizálását, másolását. Csak a speciálisan a fényképekhez kifejlesztett, 8–15 W/s teljesítményű szkennert, levilágító használható archív fotográfiákhoz.

– Minden fénykép érzékenyen reagál környezetének változásaira. Ne vigyük hirtelen hidegből melegbe, száraz helyiségből nedvesbe...

– Ártalmas a másolók által kibocsátott ózon is.

9) *Tartsuk a képeinket lehetőleg a nedves pincében vagy a fotólabor nedves helységeiben, de vihetjük a padlástérben kialakított remek tárolóhelyekre is. Ha van klimatizált raktárunk, lehetőleg ne kapcsoljuk be a berendezést, mert a dolgozó könnyen megfázhat, s náthás lesz.*

– A raktárhelyiség legyen zárható, biztonságosan őrizhető, legyen benne mozgásérzékelő, riasztó, füstérzékelő, tűzriasztó, lehetőleg automata oltóberendezés.

– Klimatizált legyen, helyezzünk el benne jól látható helyen hőmérő-

ket, a légnedvesség mérésére szolgáló higrométereket. Gondoskodjunk a hőmérsékleti, levegő páratartalmi adatok folyamatos leolvasásáról, feljegyzéséről.

– Folyamatosan ellenőrizzük a tároló-, feldolgozó- és kiállítóhelyeken a hőmérsékletet, páratartalmat és a levegő összetételét. Javasolt a 10-15 °C körüli hőmérséklet és a 40% relatív páratartalom. A hőmérséklet-ingadozás nem lehet 4 °C-nál nagyobb. Még ha fájó is, tudomásul kell venni, hogy azok a körülmények, melyek jók egy embernek, a fotónak már ártanak. Cél az egészséges kompromisszum.

– Az archív raktárak oldalában, földémében nem mehet víz-, gáz- vagy fűtésű, gondolva az esetleges meghibásodásra.

– A raktár és a kutatótér között legyen egy hőmérséklet kiegyenlítő helyiség, hogy megakadályozzuk a hőmérséklet és a páratartalom változásait.

– Ne legyen a fotográfiák tárolóhelyén fénymásoló, lézerprinter vagy más, ózont kibocsátó eszköz.

– Fontos a raktár és a feldolgozóter levegő összetétele. A peroxidok, kéntartalmú levegőszennyező anyagok, a kéndioxid, a nitrogénoxid, az ózon megengedett maximumértéke szabványban meghatározott, azon felül ártalmas.

– A raktárakban, kutatóterekben tilos a dohányzás, evés, ivás, a nem kontrollált összetételű anyagok bevitel.

10) Ne költsünk klimatizálásra, még megfázik a raktáros vagy a gyűjteménykezelő.

– Rossz gyakorlat, hogy a raktár és a munkaszoba ugyanaz a helyiség. Sem a képeknek, sem a dolgozónak nem jó.

11) Tartsuk a képeinket a fűtőtesten, vagy annak közelében.

– Óvjuk a képeket a sugárzó hőtől. Ne tegyük radiátor, fűtésű közelébe őket.

– Frissen festett helyiségekbe, tárolóhelyekbe ne engedjünk fotográfiát. Optimális esetben egy hónap is kell, hogy a friss festékek által kibocsátott peroxidok szintje a nagyon károsnál kicsit lejjebb kerüljön.

12) Világítsunk nyugodtan neonnal mindenhol, ahol képek vannak vagy azokkal dolgoznak. Takarékos fényforrás, igazán megéri.

– Kerülendő a fotográfiák tárolóhelyén, a kutatóhelyeken a direkt napfény, a magas uv-sugárzású lámpatestek, mint a neon vagy a többi nemesgáz töltésű izzólámpa. Az ablakokra tegyünk uv-szűrő fóliát, a lámpákat cseréljük ki halogénre vagy hagyományos izzólámpákra, melyeket biztonsági búrával kell körülvenni arra az esetre, ha szétrobbannának. A lámpák elé – hasonlóan az ablakhoz – tegyünk uv-fóliát.

13) A negatívokat hagyjuk összetekerve, amennyiben leica vagy roll méretűek, mert úgy sokkal kisebb helyen elférnek. Az üvegnegatívokat nyugodtan tartuk az eredeti savas papírjukban, dobozaikban, lehetőleg egymás tetejére fektetve, mert úgy csak az alsó és a felső törhet el, középen majdnem biztos, hogy marad köztük ép is.

– Az üvegnegatívokat egyenként csomagolva, élükre állítva, savmentes kartonból készült dobozokban, eldőlés ellen biztosítva lehet tárolni. Minden negatív előtt legyen egy kontakt másolat, hogy a válogatáskor ne a műtárgyat kelljen mozgatni. Tilos a postai borítékokban, dossziékban negatívot tárolni. Helytelen a pozitívot és a negatívot együtt tárolni.

14) *Ne válasszuk szét a nitrát negatív-jainkat a többlettől, mert az macerálás.*

– A nitrocellulóz hordozóra készült negatívok bomlanak, bomlástermékeik károsítják a velük egy térben lévő többi negatívot, pozitívot, ráadásul viszonylag alacsony fokon öngyuladnak. A gyűjtemény egészét át kell nézni, különválasztani a nitrát filmet, azokat egy elkülönített, 10 Celsius-fok alatt tartott, jól szellőztetett raktárban kell őrizni, s lehetőleg az értékesebbeket dupolni (azonos méretű, mai anyagra készült másodnegatívot készíteni).

15) *Ne nézzük meg a raktárba kerülő új szerzeményeket, legyen az nyugodtan poros, penészes, majd ha sorra kerül, le-takarítjuk.*

– Sose vigyünk be a raktártérbe ellenőrizetlen, tisztítatlan anyagokat.

– A penészes, kártevővel fertőzött képeket azonnal el kell különíteni a többlettől, s restaurátor gondjaira bízni. A penészgombák kedvelik a 20 fok feletti hőmérsékletet, a 70%-nál magasabb páratartalmat, a savas táptalajt. A leggyakrabban előforduló kártevő az úgynevezett kannapenész (*aspergillus*), mely szürkésfekete foltokban tenyészik a kép felületén, valamint a penicillium-gombák. A rovarkártevők előszeretettel fogyasztják a zselatint, keményítőt.

– Tartsuk tisztán a raktárakat, kutatóhelyiségeket. A közönséges háztartási por minden fotó esküdt ellensége.

– Célszerű hidegpadlós terekben tárolni a képeket. Kerülendő a lakkal, más anyaggal kezelt parketta vagy padló, a linóleum.

16) *Tartsuk a képeinket faszekrényben, könyvtári polcokon, ha a könyvnek jó, a fényképnek is megfelel.*

– Kerüljük a pácolt, politúrozott vagy más módon kezelt fa tárolóeszközöket. A tárolószekrények égetett zománचेbevonatú fémből készüljenek.

17) *Ne foglalkozunk olyan jelentéktelen apróságokkal, hogy milyen eljárással készült a kép. Csak azzal törődjünk, mi van rajta.*

– A fotók olyan információhordozók, melyek elválaszthatatlanok a kép fizikai testétől. Amennyiben veszni hagyjuk a képet, csökken, majd elenyészik a kép által hordott információ is. Ahhoz, hogy biztosítani tudjuk az eltérő anyagokból, eltérő eljárásokkal készült fotók számára a legideálisabb feltételeket, első lépésként célszerű felismerni és meghatározni őket.

18) *Ha látjuk, hogy kezd sárgulni, sötétedni, oxidálódni a képünk, ne essünk kétségbe. Adjuk oda a fényképésznek, az majd csinál vele valamit.*

– A fényképész ipari tanulók nem tanulnak fotókonzerválást, fotórestaurálást. Ha mégis hozzáfognak, akkor hályogkovács módjára kísérelteznek általuk nem ismert anyagokon, amivel jóvátehetetlen károkat okozhatnak. Tilos eredeti műtárgyakon kíséreltezni. Forduljon szakképzett restaurátorokhoz, konzerváló szakemberekhez.

19) *Ha poros a képünk, nyugodtan fogjunk egy nedves rongyot és töröljük le. Használhatjuk az éppen divatos tisztítószereket is, úgymint VIM, Ultra, Always, Amway, Sunlight, Dosia. Ezek mindent tisztítanak.*

– A fotók tárolóhelyén ammónia- vagy klórtartalmú tisztítószerek alkalmazása kerülendő, mind a helyiségek, mind a műtárgyak tisztításakor. A fotóműtárgyakat érintő valamennyi tisztítási művelet szakember feladata!

20) A fényképhez mindenki ért. Ne pazaroljuk az időnket arra, hogy szakirodalmat olvassunk, netán tanfolyamokon képezzük magunkat. Felesleges.

– A fotó valamennyi művészeti termék között talán leginkább az őt létrehozó eljáráshoz kötődő műtárgy. Nemcsak az agnoszkáláshoz, tudományos meghatározáshoz, de fizikai létének megőrzéséhez is szükség van az alapvető technikatörténeti ismeretekre s azok betartására.

21) Ne törjük magunkat holmi katalógus, lista készítésével. Sokkal több örömet, meglepetést okoz, ha időnként találunk valami számunkra is meglepőt a gyűjteményünkben.

– Egy számítógépes gyűjteményi katalógus és egy jól megválasztott tárgyszórendszer lehetővé teszi, hogy a műtárgyat ne ötletszerűen, hanem csak a legszükségesebb mértékben mozgassuk.

És így tovább!

Kincses Károly

* Elhangzott az MKE kecskeméti vándorgyűlésén, és megjelent a Fotóművészet 1997. 1–2. számában.

Pályázat

Az MKE Olvasószolgálati Szekciója és a Könyvtárostánárok Egyesülete „Találkozásaim a könyvtárral” címen pályázatot hirdet a hazai és a határokon túli, magyar nyelven tanuló középiskolás diákoknak.

A pályázat jeligés, a jeligét a borítékon kérjük feltüntetni!

A pályázók legalább 3-4, de legfőljebb 5-6 gépelt oldalon élményszerűen, használóként mutassák be lakóhelyük és/vagy iskolájuk könyvtárát. (A választás tetszőleges. Bemutatható egy pályázatban mindkét típus is!)

A pályázat ismertesse a kiválasztott könyvtár gyűjteményének értékeit, használhatóságát, a könyvtár társadalmi környezetét, iskolai hátterét.

A pályázók elemezzék, milyen feladatok megoldásához tudták használni a gyűjteményt, megfelelő hátteret nyújtott-e a könyvtár a magyar- és világirodalom jeles alkotásainak megismeréséhez, tanulmányaikhoz, ismereteik bővítéséhez.

Személyes hangú pályázatukban mutassák be az általuk megismert könyvtáros(ok) munkáját, használó és könyvtáros, könyvtárpedagógus kapcsolatát.

Beküldési határidő: 1997. november 15.

Postacím: 2000 Szentendre, Vasvári Pál u. 41/D.,
Dr. Nemes Erzsébet (*lakóhelyi könyvtári és közös pályázatok*)
6090 Kunszentmiklós, Szondi u. 5.,
Balogh Mihály (*iskolai könyvtári pályázatok*)

Az idősek biblioterápiájáról

E sorok írója az idősek biblioterápiájával 1976-ban kezdett foglalkozni a Budapest Fővárosi Visegrádi Kórházban. 16 000(!) kötettel rendelkezett az intézet. Az utóbbi 10 évben a Budapest Fővárosi Erzsébet Kórház II. Krónikus Belgyógyászati és Geriatriai Osztályán dolgozom. A művészetterápia keretében biblió- és zeneterápiát alkalmazunk.

A biblioterápiás tapasztalatok immár több mint 20 esztendősek, ezeket ismeretem a következőkben.

Sütő Andrással, az egyetemes magyar irodalom óriásával 55. születésnapja alkalmából riportot készített és sugárzott a Magyar Televízió. Az első kérdés így hangzott: „Miért ír?” Az író néhány másodpercig gondolkozott, majd – hozzá méltóan – a világ legszebb, legragyogóbb választát adta: „A visszhangért”.

A biblioterápia lényege, módszertana, ars poeticája: gyógyítani a könyvek visszhangjával. Megkeresni és megtalálni a betegben: művet, egészet, részletet – mindazt, ami lelkéhez ragadt, ami üdítő varázserővel segíti a testi-lelki fájdalmak leküzdésében.

A módszer

Mindig sikerült találnunk olyan helyiséget, ahol 6-8 beteggel leülhettünk, aféle szabálytalan kört alkotva, kb. 3-4 hetenként, mintegy 30-35 percre. Azokat a betegeket kértük, akiket a vizitek során szinte mindig könyvolvasás közben találtuk. Megemléttük: könyvekről fogunk beszélgetni, fáradjanak el, hozzák magukkal olvasmányaikat. (Csak járóképes, illetve toloszékkel közlekedő betegeket vonhatunk be, fekvőbetegek mobilizálására, sajnos, nincs lehetőségünk.)

A találkozás elején mindig elmondjuk, hogy mik a terveink, hogyan képzeljük a programot. Megkérjük a jelenlévőket, mutassák meg a magukkal hozott könyv(ek)et, mondjanak valamit: örömmel olvassák-e vagy időtöltés, unaloműzés érdekében. Szót ejtünk az íróról, koráról, műveiről. Tudakoljuk, olvasott-e a szerzőtől más alkotásokat is. Érdeklődünk otthoni, családi könyvtáráról. Természetesen részünkről csupán egy-egy katalógizáló kérdés hangzik el, a csoport tagjai alakítják az eseményeket. Adott helyzetben „Házi feladat”-ot adunk: hozzátartozóikkal, látogatóikkal valamely konkrét szerző művét hozzassák be, majd arról beszélgetünk. (Itt említtem meg, hogy ún. hosszú ápolási részlegünk is van, több éves ápolási idővel, tehát longitudinális biblioterápiára nyílik lehetőségünk.)

Tapasztalatok

Tudjuk, nem helyes a prejudikáció, de már kezdetben úgy gondoltuk: a romantika szerzői a kedveltebbek (ugyanaz érvényes a zenére, a képzőművészetre

is). Betegeink elsősorban Jókai Mór, Victor Hugo, Eötvös Károly, Alexander Dumas, továbbá Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Tömörkény István, Kosztolányi Dezső, Móra Ferenc műveit olvasták, érdekes módon elsősorban regényeket (talán azért, mert azok a híresebbek és inkább kitöltik a kórházi ágyon töltött hosszú időt), kevésbé novellákat, tanulmányokat. Többen Lev Tolsztoj, Németh László (főleg történelmi drámák), Sütő András (családi témájú írások), Jaroslav Hašek (Švejk) mellett „vokoltak”.

A biblioterápiás foglalkozások során nagy érdeklődést váltott ki, amikor szóba került: az író „alapfoglalkozása” orvos vagy gyógyszerész. Többször beszélgettünk arról, hogy orvos volt például Németh László, Anton Pavlovics Csehov, Friedrich Schiller, Somerset Maugham, Louis Aragon; gyógyszerész Tömörkény István, Henrik Ibsen, Csontváry-Kosztka Tivadar, Rippl-Rónai József. Az egyik ilyen alkalommal két beteg is szóba hozta Albert Schweitzert. (Akkor, 1990-ben olvastak híradásokat a magyarországi Albert Schweitzer Nemzetközi Kongresszusról, amelyet a humanista géniusz halálának 25. évfordulója alkalmából Budapesten rendeztünk, és amelyen „a nagy fehér doktor” leánya, Rhena Schweitzer-Miller is részt vett.) Albert Schweitzernek több könyvét is olvasták betegeink. De nem feledkeztek meg a világhírű Axel Munthe, a megvakult, Anacapriban élt svéd orvos írásairól sem.

Betegeink olvasmányaik egyöntetűen jó, kellemes, kedves, örömet okozó hatásáról számoltak be. Elmondták, mennyit izgultak egy-egy hős sorsáért, mennyire örültek valamely szereplő sikerének, boldogságának, vagy – máskor – éppen aggódtak. Állapotukról, kedvüktől függően rövidebb-hosszabb időn át olvastak kórteremben, folyosón, előcsarnokban, kertben vagy parkban. Érdeklődünk a betegársak hozzáállásáról is. Elmesélték, hogy izgalmas részek esetén mérgesek lettek, ha a másik beteg éppen hozzájuk szólt. „Leteremtettük”, mondták néhányan: mások pedig inkább kimentek a kórteremből.

Többen a beszélgetés fonalába illesztették korábbi filmélményeiket: melyik regény filmváltozatát látták. Szinte mindegyikük úgy vélekedett, hogy „a film jobb volt”, de többségük hozzátette: „azért általában nem hasonlítottak a könyvre”. Elgondolkoztatóak a megjegyzések. Talán arról van szó, hogy az emberek inkább vizuálisak, a filmen a cselekvés pergése jobban leköti a nézőt.

Biblioterápiás tevékenységünk évtizedei során mindössze egyetlen beteg volt, aki Krúdy Gyula művet olvasott. Két beteg jelent meg Jules Verne könyvvel. Miért? „Nosztalgiazunk, boldog gyermekkorunkra emlékszünk” – válaszolták.

Az egyik munkatársunk rendszeresen szervezett kirándulást szanatóriumi betegeinknek. A csoportok tagjait többször kérdeztük: hová utaznának legszívesebben? Sok választ kaptunk, a többségé: Eger. Miért? „A szép regény miatt”, „A csillagokért” stb. Vagyis: Gárdonyi Géza jutott eszükbe, minden idők egyik irodalmi remeke: az Egri csillagok. E műről sokat beszélünk hozzákapcsolva a haza, a nemzet sorsát. Szomorú viszont, hogy más Gárdonyi Géza-művet egy betegünk sem olvasott. Végre, az utóbbi években ismét zöld utat kapott Magyarországon a világirodalom egyik legnagyobb – és magyar! – zsenije, Molnár Ferenc. Betegeink kezében megjelentek az új kiadások, szóba került Liliom és Juliska (a színpadi előadások révén Csontos Gyula és Varsányi Irén, és persze Jávor Pál) és az egyik legszeretettelőbb gyermekregény a valaha is írottak közül, „A Pál utcai fiúk”.

Javaslatok

Évszázadok óta az emberiség kincse a könyv. Többször kezdeményezték az elmúlt évtizedekben a betegkönyvtárakat, kórházi és osztályos szinten egyaránt. A biblioterápia – főleg az idült megbetegedés miatt hosszú intézeti tartózkodásra kényszerült betegek esetén – hasznos kiegészítő terápiás forma. Ilyen helyszíneken, idősök osztályain pedig különösen fontos a biblioterápia alkalmazása, minél több könyv biztosítása.

A gyógyító munkacsoportokban fontos szerep jut a művészetterapeutának, hiszen például a zene és a könyv alapvető szerepet játszik életünkben, gyógyulásunkban. Jó volna, ha a helyi közkönyvtárak és az egészségügyi intézmények kapcsolatba lépnének, hogy áramoljanak a könyvek. Az érdeklődő könyvtárosok és egészségügyi dolgozók – akár együtt – vezethetnék a terápiás foglalkozásokat.

Időszerű a biblioterapeuták képzésének és továbbképzésének bővítése is.

Ahol lehetőség kínálkozik, bizony igen sokat jelentenének az irodalmi kirándulások: egy-egy emlékhely felkeresése, megállás a múzeumban, egy szobor vagy emléktábla előtt, és beszélgetés a költőről, íróról, műről, szereplőkről, a társadalmi kor- és kórképről.

Dr. Vértes László

Új magyar kiadású Internet folyóirat

Az olvasás és az informatika kapcsolatának szakirodalmában az „Írás tegnap és holnap” az első elektronikus folyóirat Magyarországon. A Nemzeti Kulturális Alap és a Soros Alapítvány támogatása tette lehetővé a Magyar Bibliológiai Munkacsoportnak (Az MTA I. Osztálya Művelődéstörténeti Bizottsága mellett működik) a folyóirat kiadását. Évi 4 számra tervezett a megjelenése, ennek feltételei 1997-re biztosítottak. A 2. számtól kezdve nemzetközi és többnyelvű lesz.

A folyóirat hálózati címe: <http://www.oszk.hu/kiadvány/írás>. A folyóirat előszavának, tartalomjegyzékének, „impreszumának” printoutja ad – franciául és angolul is – részletesebb tájékoztatást.

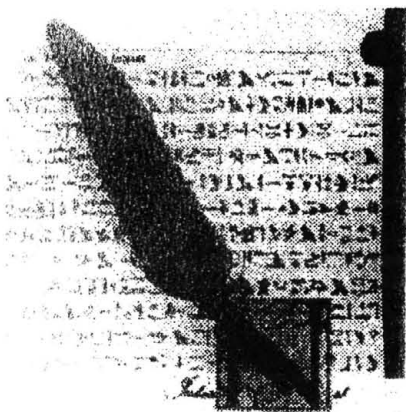
Várjuk észrevételeiket, közreműködésüket.

R. Gy.

*

English

Français

Írás tegnap és holnap *Internet folyóirat*

*1. évfolyam 1. szám
(1997. augusztus)*

- Előszó
- Tartalomjegyzék
- Szerkesztőségi adatok

Írás tegnap és holnap

Az új elektronikus folyóirat üdvözli olvasóit.

A szerkesztőbizottság tervei szerint a folyóirat a hagyományos írásformák és a digitális kultúra együttélésének és együttműködésének elméleti és gyakorlati bemutatására törekszik.

A folyóirat kiadása a *Nemzeti Kulturális Alap* és a *Soros Alapítvány* pénzügyi támogatásával és a Magyar Bibliológiai Társasággal (Párizs) együttműködésben történik.

Az első szám Köpeczi Béla professzor (az MTA tagja, volt művelődési miniszter) irányításával készült el. Ennek a számnak a szerkesztőbizottsága az ELTE, az *Országos Széchényi Könyvtár*, az MTA Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya mellett működő Bibliológiai Munkacsoport, valamint az Akadémiai Könyvtár *Pro Bibliotheca Alapítványának* munkatársaiból tevődik össze.*

Az érdeklődés mértékétől függően a folyóirat évente négy számban fog megjelenni. A későbbi időszakban a cikkek megjelentetése egy nemzetközi szerkesztőbizottság irányítása alatt történik, francia és angol nyelven, magyar nyelvű referátumokkal kiegészítve.

Az első szám áttekinti érdeklődési területünket, és ugyanakkor kérjük olvasóinkat, hogy közöljék velünk a kezdeményezésünkről alkotott véleményüket, továbbá *küldjenek nekünk cikkeket, tanulmányokat* is (a szerkesztőbizottság természetesen fenntartja magának a közlés jogát).

Reméljük, hogy kezdeményezésünk találkozik olvasóink érdeklődésével.

Ismét megragadjuk az alkalmat, hogy üdvözljük olvasóinkat, és várjuk javaslataikat és közleményeiket.

* A szám technikai szerkesztője *Bánkeszi Katalin* rendszermenedzser (*Országos Széchényi Könyvtár, Külföldi Folyóiratok Központi Katalógusa*).

Tartalomjegyzék

- Köpeczi Béla (az MTA tagja, egyetemi tanár):
Írás tegnap és holnap
- Lőrincz Judit (Országos Széchényi Könyvtár):
Könyv, olvasás, kulturális identitás
- Tószegi Zsuzsanna (Országos Széchényi Könyvtár):
Robinson esete a számítógéppel – avagy a multimédia és az olvasás
- Büky Béla (Miskolci Bölcsész Egyesület):
A magyarországi médiák nyelvi gondjai
- Havas Katalin (Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár):
A közművelődési könyvtár és az információrobbanás, avagy így érezheti magát a mezei nyúl az autópályán
- Sebestyén György (Eötvös Loránd Tudományegyetem):
A Gutenberg-galaxis és a digitális kultúra szintézise: az elektronikus-virtuális könyvtár
- Rózsa György (MTA Könyvtára, Pro Bibliotheca Alapítvány):
Gutenberg nem vonul nyugdíjba – a kulturális örökség és a digitális kultúra kapcsolatáról

SR LIB Integrált Könyvtári és Dokumentációs Rendszer
<http://SRLIB.DATE.HU>
Levelező lista: SRLIST@SRLIB.DATE.HU

Jelenleg a teljes rendszer, illetve egyes moduljai 42 könyvtárban működik. Az SR LIB könyvtári és dokumentációs rendszer Foxpro adatbázis kezelő nyelvben készült.

Ez a negyedik generációs programozási nyelv széles lehetőséget kínál a Foxpro fejlett ablaktechnikája, korlátlan rekord rögzítése, a memo mezők használata, és előnyös indexelési technikája által.

A Foxpro lekérdező nyelve SQL nyelv. Ez a nyelv a kereső kérdések megfogalmazása terén igen sokrétű lehetőséget kínál a felhasználók számára. A programot használó könyvtár számára biztosítani tudja azt, hogy az előforduló adatbázis hibákat, vagy a sérült indexállományokat gyorsan és könnyen lehessen javítani.

A programrendszer modul szerkezetű. A teljes rendszer minden könyvtári tevékenységet támogat. Az egyes könyvtári munkafolyamatok gépesítését biztosító programok külön-külön is rendszerbe állíthatók.

A közös törzsek építésével egyidejűleg lehet az adatbevitelt kontrollálni, így az adatfeldolgozás közben elkövetett hibák lehetősége is csökken.

Az SR LIB legfontosabb törzsei:

cím, szerzői, kiadói, tárgyszó, média, olvasói, városok, ország, cutter, szakrendjel

A rendszer az alábbi modulokból épül fel:

1. Dokumentumok katalogizálása

A katalogizáló modul segítségével a könyvek, dokumentumok cím, szerzősége, kiadási és kötet adatait rögzíthetjük. Ezen rögzített adatokon kívül tetszőleges számú és elnevezésű leíró mezőben tárolhatók a dokumentumokhoz tartozó adatok. A dokumentumokhoz tárgyszavak rendelhetők, amelyek hierarchiába szervezhetők. A modul lehetőséget ad az analitikus feltárássra is. Leltári adatokat is rögzíthetünk: leltőhely, leltári szám, vonalkód, raktári jel stb. A program segítséget nyújt a címlírás elkészítéséhez, a fix mezőkben tárolt adatokból. Egy memo mezőben összeállítja a címlírás lehetséges részét, amely ezután tetszőlegesen javítható, kiegészíthető, majd nyomtatható.

A szerzők neveiből lexikai adatbázis építhető, amelyből rámutatással választva rendelhetjük a szerzőket a dokumentumhoz. A szerzői nevek normálhatók, a visszakereséskor érvényesíthetők a „Lásd még” utalók.

2. Dokumentumok felszerelése, kölcsönzése

A kölcsönző modul lehetőséget biztosít – a katalogizáló modulhoz hasonlóan – a dokumentumok formai feltárássára, legfontosabb adatainak rögzítésére, a kölcsönzés elkészítésére, az olvasó adatbázis felépítésére és a kölcsönzési tranzakciók lebonyolítására.

A kölcsönzés szabadon definiálható ellenőrzési pontokon végezhető, egyedi paraméterek megadásával.

Támogatott tevékenységek: beíratás, kölcsönzés, hosszabbítás, visszavétel, előjegyzés nyilvántartása, beiratkozási-, kölcsönzési-, késedelmi díjak számítása, felszólító levelek nyomtatása, statisztikák készítése. A tranzakciók – a kölcsönzés kivételével – egérrel is végezhetők, gépelés nélkül. Az olvasó és a dokumentum vonalkódját fényceruzával is beolvashatjuk, a program ellenőrzi az EAN-8 ill. EAN-13 szabványnak megfelelően.

3. Periodika modul

Ez a modul a folyóiratok adatainak felvitelére, tárolására, számadatok érkeztetésére alkalmas, a hozzájuk tartozó példány- és kötetinformációkkal együtt. A kötetek létrehozhatók a számadatokból és retrospektíven is. Készíthető rendelés-támogató lista is.

4. Cikk feldolgozás

Helytörténeti adatok tárolására, sajtófigyelés megvalósítására készült program. Segítségével helyi érdekű, illetve tudományos folyóiratok cikkei, tudományos dolgozatok is feltárhatók.

Lehetőség van a cikk adatainak tárolására, annotálásra, szerzői adatbázis építésére, tárgyszórendszer kialakítására, illetve a teljes cikk bevitelére.

Írányított kereséssel, illetve szövegelfordulás kereséssel, találati halmaz képzéssel található meg a feldolgozott cikkek. A tárgyszó szerinti kereséskor a tárgyszavak hierarchiáját is figyelembe vesszük.

5. Beszerzés, leltározás

A modul feladata a beszerzés és állományba vétel számítógépes támogatása: rendelés, nyilvántartás, számla adatainak egyeztetése, tárolása, lelőhelyre irányítás, katalógusba történő illesztés, egyedi leltárkönyv nyomtatás.

A rendszer képes a különböző állománygyarapítási keretek kezelésére. Támogatja az állományasztás végrehajtását is.

Adatátvételt biztosít az Interneten letöltött KELLO rendelési állományból.

6. Lekérdező modul

Lehetővé teszi, hogy az olvasók írásjog nélkül kereshessenek a katalógusban. Lehetőség van irányított keresésre, találati halmaz képzésre összetett feltételekkel. Keresni lehet címre, címléírásra, szerzői adatokra, tárgyszóra, leíró mezőben tárolt adatokra.

Terveink:

- Interneten használható lekérdező modul készítése;
- letöltött KELLO címléírás átvétele;
- MNB adatbázissal történő adatkapcsolat megteremtése;
- a program továbbfejlesztése az összes könyvtári munkafolyamat támogatására;
- kép- és hang bevitelét és megjelenítését támogató platformon történő fejlesztés.

Referencia helyek

Agrártudományi Egyetem, Központi Könyvtár, Debrecen – Bessenyei György Tanárképző Főiskola Központi Könyvtára, Nyíregyháza – Eötvös Lóránd Tudományegyetem Tanárképző Főiskola Könyvtára, Budapest – Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, Nyíregyháza – Országos Idegennyelvű Könyvtár, Budapest

SR LIB Informatikai Bt. Debrecen, Akadémia u. 1161.

Tel.: (20) 424-146, (20) 424-147

Borsosné Dr. Muraközy Nóra

1925 – 1997

Még alig egy éve, hogy megkapta a Szinnyei József-díjat s most halálhírére hozta egy párizsi telefon. Beteg szíve, melyet az emigráció nehéz negyven éve terhelt, megszűnt dobogni. Amíg élt, hűségesen őrizte magyarságát, pedig a haza, egy rossz pillanatában, elúzte magától. A szép jövő előtt álló, angol-német-művészettörténet szakot végzett fiatal muzeológust bátor emberi-politikai kiállása miatt eltiltották a szellemi pályától, 1956 után külföldre kényszerítették. Franciaországban talált befogadó otthonra s lett – némi pályamódosítással – könyvtáros a francia nemzeti könyvtárban.

A Bibliothèque Nationale-ban dolgozni rangot jelent egy született franciának is, még inkább egy külföldinek. Muraközy Nóra kivívta felettesei elismerését, kollégái megbecsülését és szeretetét. Mikor a könyvtárban eltöltött 23 év után, 1990-ben nyugdíjba ment, olyan búcsúztatása volt, amilyen csak keveseknek jut ki az idegeneket közismerten nem túlságosan kedvelő franciák részéről. De a kiváló nyelvtudású, széleskörű műveltséggel rendelkező és hangyaszorgalommal „megvert”, munkájában mindig páratlan lelkiismeretességgel eljáró Muraközy Nóra érdemeit egyszerűen nem lehetett nem észrevenni.

Könyvtárosi hivatását Muraközy Nóra a magyar ügyért, a magyar irodalomért és tudományért való szüntelen tevékenységként fogta fel. Köztudott, hogy Nyugat-Európában a francia nemzeti könyvtárban található az egyik legnagyobb és talán legértékesebb magyar gyűjtemény. E holt kincs most már megelevenedett: a Bibliothèque Nationale-ban és az Országos Széchényi Könyvtárban rendelkezésre áll a több mint 30.000 tételt tartalmazó hungarika-katalógus. Mindez Muraközy Nóra kezdeményezésének, kutató munkájának, hosszú évek szervező tevékenységének köszönhetően jött létre a Széchényi Könyvtár és a párizsi egyetemen működő Hungarológiai Központ munkatársainak kitartó munkájával. Muraközy Nóra elérte, hogy 1970-ben – elsősorban a Bibliothèque Nationale életében – egy önálló magyar szekciót állítottak fel, amelynek – részben egyéb munkái továbbvitele mellett – ő lett a felelőse, egyszemélyben vezetője és munkatársa. (Lengyel, román és jugoszláv szekció már előzőleg volt.) Húsz éven keresztül rendszeres gyarapító munkával igyekezett a hiányokat pótolni, az újonnan megjelenő értékes magyar műveket beszerezni. Közvetlen cserekapcsolatokat épített ki a magyarországi könyvtárakkal, s nagyobb magyar gyűjtemények megszerzésével is sikerült a párizsi nemzeti könyvtár anyagát tovább gazdagítani. Refe-

rensz tevékenységével számtalan francia szakértő munkáját segítette, és támogatta sok itteni magyar tudós és bibliográfus munkáját, akik nem juthattak hozzá a Bibliothèque Nationale állományához. Publikációs tevékenységével is a magyarságnak tett szolgálatokat, pl. külföldi kézikönyvek magyar anyagának összeállításával, a hazai könyvtári/bibliográfiai irodalom franciaországi ismertetésével. A francia központi statisztikai hivatal feltáratlan magyar anyagát is ő dolgozta fel, s annotációival tette a francia kutatók számára is hozzáférhetővé. Missziót teljesített anélkül, hogy erre bárkitől is megbízást kapott volna és anélkül, hogy ezért bármilyen ellenszolgáltatást várt vagy kapott volna. Éppen ezért volt számára hallatlanul nagy öröm, amikor értesült magyarországi kitüntetéséről. Talán nem kegyelelsértés, ha 1996 augusztusában hozzám írt leveléből idézek: „Nem tudod elképzelni, hogy lelkileg mit jelent a Színnyei-kitüntetés! Végre egy konkrétum, hogy nem dolgoztam végig hiába az életemet!” A díjat nem tudta Budapesten személyesen átvenni, 1996. október 11-én a párizsi magyar nagykövetség kulturális tanácsosa kezéből vette át a párizsi Magyar Intézetben rendezett bensőséges ünnepségen.

Élete utolsó éveiben nagy gondja volt férjének, az 1984-ben elhunyt Borsos Sándornak, a nyugat-európai baloldali magyar emigráció egyik markáns képviselőjének irathagyatéka. Ezt a feladatát is hűségesen teljesítette: 1994-ben rendezetten adta át a hagyatékat az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárának.

Végleges távozása bennünk, itthon-élőkben és itthon-maradóknak a szomorúságon kívül fájdalmas kérdéseket is felvet. Milyen sokat beszélünk a külföldiekben Magyarországról élő képről, franciásan az ország image-áról, és elismerjük ennek hallatlan fontosságát – de milyen keveset teszünk (tesznek azok, akiknek ez feladatuk lenne), hogy megkeressük ezeket az élő kapcsokat, a magyarság névtelen nagyköveteit, akik amíg élnek, mennyivel többet tehetnének (tehetek volna), ha nem magányos harcosként élik le életüket, ha néha odafigyeltünk/odafigyeltek volna hasznos tanácsaikra, megszenvedett tapasztalataikra...

Somkuti Gabriella

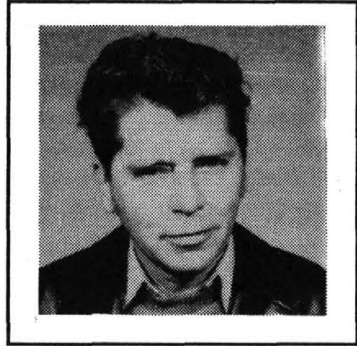
BolevácZ József (1935–1997)

Tisztelt Gyászolók!
Kedves Jóska!

Tudtuk, hogy halálos beteg vagy, de veled együtt bizakodtunk gyógyulásodban.

Csodáltunk, hogy milyen nagy önuralommal, megadó derűvel viseled sorsod. A hét-köznapok rohanása közepette is te vidítottál föl bennünket a megyei könyvtárban tett gyakori látogatásaid során.

Különleges egyénisége voltál a magyar könyvtárügynek. Nemcsak a majdnem 40 évig egy helyen dolgozó könyvtárigazgatót ismertünk meg benned, hanem olyan könyvtáros-közéleti embert, aki mindig és mindenhol ott van, ahol a könyvtárügyért tenni lehet. Népfrontmozgalom, önkormányzati tevékenység, honismereti mozgalom, újabkori gazda- és olvasókörök szervezése. Soroljam még?

Pár éve, szelíd figyelmességből, egy neked szánt levélre rá akartam írni összes titulusodat. Nagyalakú borítéokra kellett címeznem, hogy minden ráférjen.

Elsősorban: városi könyvtárigazgató, akkor még lakóhelyed polgármestere (emlékszem, a szakma mennyit profitált abból, hogy nemcsak „fenntartott”, de fenntartó is voltál egy személyben), a megyei közgyűlés tagja, a megyei közgyűlés kulturális bizottságának tagja, a megyei intézményirányító bizottság elnöke és a Tabi Újság szerkesztője is voltál akkor. Aztán szakmai konferenciák lelkes látogatóját és felszólalóját, valamint több szakmai cikk szerzőjét, sokáig a somogyi könyvtárak szakfelügyelőjét tisztelhattuk benned.

Amikor halálhíredet hallottam a telefonból, a tabi templom déli harangjának zengése közepette arra gondoltam, milyen kár, hogy az utolsó éveidben nem ültünk le egy szakmai összegzésre.

Sokat tanulhattunk volna szavaidból. Talán azért sem jött létre ez a találkozás, mert nagy betegen is dolgoztál. Számodra igen kedves témával, Tab és környéke történetével foglalkoztál. Lelkendezve jelentetted levéltári kutatásaid eredményét. Nagyon érdekelt az is, hogy a könyvtári törvény előkészítése milyen szakaszban van.

Amikor felkértek, hogy mondjak pár szót munkásságodról, minden, amit elmondtam, felvillant előttem, de arra is gondoltam, hogy az embert nem halála után kell hosszú nekrológokkal méltatni, hanem életében megbecsülni, tisztelni.

Téged, kedves Jóska életedben is tisztelt mindenki szókimondó humorral párosult őszinteségedért. S most nekem itt a sírnál kellene földéznem szakmai pályád fontosabb állomásait. Ehhez jó könyvtáros módjára összeszedtem az összes – mi könyvtárosok úgy mondjuk – rólad szóló irodalmat, cikkeket, amelyeket írtál. Sőt a nem hagyományos dokumentumok között is találtam egy hangkazettát okos érveléseiddel, egy videofelvételt, melyen váteszként jósolod a könyvtárügy jövőjét, meg jó pár fényképet az aprónyomtatványok tárából, a már fentebb említett külső személyiségjegyekkel. Szomorúnak csak egy fényképen láttalak: Zsilvölgyi József síófoki könyvtáros kolléga temetésén mondott búcsúszavaid közepette.

Ahogy így beszélek, lassan tudatosodik bennem a szomorú valóság: Bolevác József, a tabi városi könyvtár igazgatója ezután már csak szerettei, kollégái emlékezetében és munkássága konkrét eredményeiben és publikációiban él tovább.

És majd nemsokára egy, most még csak kéziratban lappangó, – közös barátunk: Dr. Gerő Gyula ösztönzésére megírandó – somogyi könyvtári Ki kicsoda immár nem élőknek fenntartott rovatában imigyen a szócikk:

BOLEVÁCZ JÓZSEF, a Tabi Városi Könyvtár igazgatója

Tab, Ady E. u. 5. 8660. Tel.: 84/320-453.

Szül.: 1935. január 10. Kisbárapáti – 1997. aug. 11. Zamárdi.

Középisk.: Táncsics Mihály Gimnázium. Kaposvár, 1949-1953.

Egyetem: ELTE Bölcsészettudományi Kar, történelem-könyvtár szak, Budapest, 1966-1972.

Diplomadolgozat: Somogy megyei olvasókörök története 1867-1945.

Munkahely: Tab Községi Könyvtár, 1958-tól a Városi Könyvtár igazgatója

A TIT városi titkára 1969-től. Publikál a Könyvtárosban, a Somogyi Könyvtárakban, a Somogyi Honismereti Híradóban.

Önálló munkái: Száz éves a tabi önkéntes tűzoltóegyesület, 1987.

A mezővárostól a városig – 1988.

Kilátó – Tabi közösségi Kalendárium 1986. Társszerk.: 1987, 1988.

Kistélepülések kulturális felzárkózásának lehetőségei (pályadíjas)

Kittüntetései: miniszteri dicséret 1973, Somogy Megyei Közművelődési Díj 1977,

Kiváló társadalmi munkás (HNF) 1979, Olvasó Népert (HNF) 1982,

Tabért Emléklap 1986, Kiváló Népművelő 1987, Olvasó Népert 1988.

Érdeklődési területe: honismeret, helytörténet.

Tudom, sok minden kimaradt, pl. az 1993-ban kapott Somogy Megyei Közgyűlés Közművelődési díja. De a rendszerváltó éveket még igazán nem dolgoztuk fel, mással voltunk elfoglalva, Jóska!

Kedves Kollégánk! Kedves Barátunk!

A hosszú úton, vagy már odaátra sok boldogságot kívánok, azért, mert „az emberek többségét pár órányi boldogság is kárpótolhatja a szenvedésért”, ahogy ezt Te olyan szépen megfogalmaztad a Tabi Újság 1997-es újrólírási számában.

A könyvtarostársadalom nevében búcsúzom: Nyugodjál békében!

Varga Róbert

Elhangzott 1997. augusztus 15-én, a Zamárdi temetőben.

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Lezárva: 1997. szeptember 25.

70. szám

A szervezeteknek és a központi testületi tagoknak kiküldjük: a megjelenés után három napon belül.

Kecskeméti vándorgyűlés

Ezúton is köszönjük a szervezőknek, az egyesületet képviselő Gyergyádesz Lászlónénak és Padányi Emesének, valamint Ramháb Máriának, aki a Katona József Könyvtár részéről volt vendéglátónk, hogy mintaszerűen megszervezték a vándorgyűlést, amelyet sokan az utóbbi évek legsikeresebb vándorgyűlésének ítélték. A bizakodó alaphangot Lengyel László előadásának köszönhattük. A szervezési újítás, a tematikus ülések rendszere tömörebbé tette a rendezvényt. Végre a bennünket érdeklő ülések legtöbbszörre eljuthattunk (ahogy Balogh Margit fogalmazott a Műszaki Szekció hírlevelében: a vándorgyűlés átjárhatóvá vált). Összesen körülbelül ezer kollégánk tisztelte meg az egyesületet megjelenésével. Ez adta az ötletet, hogy a jövőben tagtoborzásra is használjuk fel a vándorgyűlést. Egyebek mellett igen jól sikerült a tisztségviselők fogadása és a kiállítók sem panaszkodhattak a látogatottságra! A külföldi vendégek köszönőleveleik szerint igen jól érezték magukat, nagy örömmel szolgálnak, hogy a vándorgyűlésről beszámolni készülnek országuk szaklapjaiban.

Személyi hírek

Engli Katalin, a Vas Megyei Szervezet titkára 1997 nyarán leköszönt tisztéről. Nyolc éves odaadó, lelkes, országosan is ismert és elismert tevékenységét ezúton is köszönjük!

Elnökségi hírek

Elnökségi ülés, 1997. szeptember 18. – Az elnökség Gyergyádesz Lászlóné jelenlétében értékelte a vándorgyűlés tapasztalatait. Az elnökség megköszönte a kecskeméti szervezők munkáját, s egyben felkérte őket, hogy tapasztalataikkal segítsék a jövő évi szervezőket, a salgótarjáni kollégákat. Az elnökség csak néhány mondat erejéig tudott foglalkozni az eredetileg napirendre tűzött témákkal, azaz az év további rendezvényeivel, a tag- és tagdíj-nyilvántartás életbe lépő új rendszerével, s a következő ülésre maradt a tisztújítás előkészítésének megkezdése, az IFLA konferenciáról szóló beszámoló. Ugyanis – feltehetőleg utoljára – még alkalma volt megvitatni a kulturális törvény szövegét (erről lásd alább).

Kulturális törvény – Az elnökség legutóbbi ülésén áttekintette a törvény szövegét. Mivel a korábbi viták során észrevételeink legtöbbjét sikerült elfogadtatnunk a törvény előkészítőivel, a törvény szövegének lényeges módosítása már nem merült fel. A módosító javaslatokat Ottovay László főtítkár állította össze abból a célból, hogy a titkárság az esetleges érdeklődő pártok és képviselők rendelkezésére bocsássa. A könyvtárostanárok létszámára és alkalmazására vonatkozó javaslatunkat eljuttattuk néhány országgyűlési képviselőhöz, akiktől azok előterjesztését, illetve támogatását reméljük. Az elnökség egyben megtárgyalta a KKDSZ módosító indítványait: a törvény címének megváltoztatását nem javasolta; a 67.§ szövegénél (az összevonásról) elfogadta a KKDSZ módosítását, további magyarázó bővítéssel; a törvény hatályba lépését illetően egyetértett azzal, hogy a törvény a jóváhagyását követő 8. napon lépjen hatályba, kivéve a II. részt, amely 1998. július 1-jén, és az V. részt, amely 1998. január 1-jén lépjen hatályba. A KKDSZ-féle egyeztetésen és az Országgyűlés Kulturális és sajtó bizottsága által szervezett szakmai vitán az egyesületet Kocsis István alelnök képviseli.

Kötelempéldány-rendelet – Az elnökség egyeztetett álláspontját megküldtük az MKM Könyvtári Osztályának. Az elnökség egyetértett a tervezet általános elveivel. A részletes észrevételeket megelőzően felhívta a jogalkotók figyelmét arra, hogy egy 1997-ben készülő kormányrendelet nem mellőzheti a hálózati úton terjesztett (nyilvánosságra hozott) elektronikus dokumentumok kötelempéldányait, ennek megfelelő kiegészítésére van szükség. A regionális elosztás megoldásai közül az elnökség vita után a c) variáns (2 pld. OSZK + KLTE+országos szakkönyvtárak) mellett foglalt állást. Fontosnak tartja, hogy a központi-
lag finanszírozott 7 példány elosztásának elveiről kérdezzék meg a szakmai szervezeteket. A sajtóigazgatási példányt illetően az elnökség azt támogatja, hogy az Országgyűlési Könyvtár kapjon megőrzési és elosztási jogot.

Adatvédelem – Majtényi László adatvédelmi biztos megküldte az egyesület elnökének – ahogy ő fogalmazott – a közszereplők tudományos alkotásainak megismerhetőségével kapcsolatban lefolytatott vizsgálat megállapításait összegző ajánlást. Korábban a sajtóból értesülhettünk, hogy milyen nehézségei voltak az ELTE Állam- és Jogtudományi Karának könyvtárában és az MTA Könyvtár kéziratárában annak a két újságírónak, aki Torgyán József, illetve Horn Gyula disszertációját kívánta megismerni. Az adatvédelmi biztos állásfoglalását, amely az információs szabadsággal, a szerzői joggal és a publikációk titkosságával foglalkozik, az MKE titkárságán vagy a KMK Szakkönyvtárban olvashatják el.

Számítógépes tag- és tagdíjnyilvántartás – Szeptember 17-én megbeszélést tartottunk az Országos Széchényi Könyvtárban, ahol az egyesület központi számítógépes tag- és tagdíjnyilvántartó adatbázisát és a számítógépes nyilvántartásnak köszönhető ügyviteli egyszerűsítéseket mutattuk be a szervezetek képviselőinek.

Mi történt a szervezetekben?

Közkönyvtári Egylet – Szeptember 24-én a FSZEK központi olvasótermében tartottak tanácskozást az Informatikai és Könyvtári Szövetséggel közös szervezésben. A könyvtár a tiétek! címmel beszámoló hangzott el a svédországi közkönyvtári kampányról. Ezután Zalai dr. Kovács Éva számolt be az Összefogás

a könyvtárakért című magyarországi kampány 1995-ös tapasztalatairól és az 1997-es tervekről.

Olvasószolgálati Szekció (OSZ) – Az OSZ augusztus 18. és 24. között mentorképző olvasótábort tartott Csurgón a református gimnáziumban. A táborban könyvtárosok és középiskolások vettek részt, összesen több mint negyvenen. A tábor célja az volt, hogy a résztvevőket megismertessék az olvasótábori módszerekkel, a magyar irodalommal és gyermekirodalommal, hogy később maguk is kiscsoport-vezetők lehessenek. Az előadások mellett játékos foglalkozások, tábori újság szerkesztése, irodalmi kirándulás is szerepelt a programban. Vendégeik voltak többek között Vasy Géza, Tornai József, Tarbay Ede, Varga Domokos, Király Lajos, a Garabonciás trió, a helyi újságok munkatársai, valamint fiatal somogyi írók és költők.

Orvosi Csoport – Mint a vándorgyűlésen, majd a Műszaki Szekció hírleveléből értesülhettünk róla, a Műszaki Szekció Orvosi Csoportja bejelentette önállósulási szándékát. Várjuk a fejleményeket.

Társadalomtudományi Szekció (TSZ) – A TSZ 18. körlevele arról tudósít, hogy elkészült az ajánlás az állományvédelem-restaurálás állami-alapítványi támogatásáról, valamint sikerült megszerezni hozzá az érintett szakmai társadalmi szervezetek támogatását.

Tolna Megyei Szervezet (TMSZ) – Június 10-i találkozójukon a TMSZ tagjai meghallgatták Elekes Eduárdné előadását a Veszprémi Akadémiai Bizottság kérésére a dunántúli könyvtárakról készült felmérés összegzéséről. Ezután dr. Striker Sándor, az MKM főosztályvezetője adott tájékoztatást a kulturális törvénykezésről.

Vas Megyei Szervezet (VMSZ) – Engli Katalin utódja Kappel János, a kőszegi városi könyvtár igazgatóhelyettese lett, aki már második ciklusban a vezetőség tagja. A vezetőségi tagok közé Nagy Évát, a szombathelyi megyei könyvtár igazgatóhelyettesét kooptálták. Az ellenőrző bizottság új elnöke Szmrekovszky-né Farkas Éva lett. A vezetőségi ülésen Engli Katinak megköszönték több mint nyolc éves áldozatos munkáját. – A VMSZ önálló standdal képviseltette magát a Regionális Nonprofit Expo elnevezésű rendezvényen, ahol a vasi könyvtárak kiadványait, az intézmények működését reprezentáló dokumentumokat, fényképeket mutatták be. – A Burgenlandi Könyvtárosok Egyesülete tavaszi ülészakát június 4-én Pannonhalmán tartotta. A VMSZ-t Simon Gizella képviselte. A Burgenlandi Könyvtárosok Egyesülete német nyelvű, főként szépirodalmi műveket adományozott a Vas megyei könyvtáraknak. A könyveket dr. Galambos Ferenc Iréneusz könyvtáros, bencés tanár juttatta el a VMSZ elnökéhez, a Szakszervezetek Vas Megyei Könyvtárába, ahol az érdeklődő könyvtárak válogathatnak állományuk részére a dokumentumokból.

Képzés

LISTEN TEMPUS – A szombathelyi Berzsényi Dániel Tanárképző Főiskola Könyvtár-Informatikai Tanszéke korábbi pályázata folytatásaként támogatásért folyamodott országos és regionális szakmai továbbképző tanfolyamok megtartásához 1998-ban. A vándorgyűlésen már kézhez vehettük a továbbképzési igényekre vonatkozó kérdőívüket és válogathattunk a tervezett témák kö-

zött. Ezt követően az egyesület elnöksége a pályázat benyújtásához írásban támogató nyilatkozatot adott. Ebben kifejezte azt a szándékát, hogy kész részt venni a továbbképzés előkészítésében és megszervezésében, a majdani projekt értékelésében.

Előkészületben...

HUNGARODIDACT 1997 – A Budapesti Városközpont B pavilonjában 1997. október 28–31. között kerül sor a IV. Nemzetközi oktatási, oktatástechnikai és képzési szakkiállításra. Média Fair (a taneszközök világa), Student Fair (a továbbtanulás világa), Job Fair (a képzés és továbbképzés világa), Infocentrum, Internet-galaxis és multimédia-show várja az érdeklődőket. A kiállításához kapcsolódó konferencia címe: Oktatás és képzés az információs társadalomban. A konferenciaközpontban és a Kerámiateremben elhangzó közel 40 előadás a taneszközügy hazai és nemzetközi alapkérdéseivel, a NAT bevezetésének programjaival, a taneszköz-rendelettel, a szakmai szervezetek munkájával, a nyílt oktatási rendszerekkel, a klasszikus szemléltetőeszközökkel, multimédia- és Internet-alkalmazásokkal, az oktatás- és információ technológiai képzés programjaival és képzőhelyeivel kíván foglalkozni. A rendezvénnel kapcsolatban a Hungexpo Rt. (263-6077) és a Hundedac Szövetség (138-2935) további információkkal készséggel rendelkezésre áll.

6. BOBCATSSS – 1998. január 26–28-án lesz az idei szimpózium, melynek angol címe: Shaping the knowledge society. A szaklapokban hamarosan megjelenik a részvételre és előadások tartására (call for papers) szóló felhívás, valamint a fő téma bővebb kifejtése, itt csak igen röviden. Az 1998. évi BOBCATSSS helyszíne ismét az Országos Széchényi Könyvtár. Idén a dán Királyi Könyvtárosképző Főiskola lesz a fő szervező. Aki előadóként szeretne részt venni a szimpóziumon, arra számítson, hogy előadásának címét és 200 szavas angol nyelvű összefoglalóját (és előzetes, angol nyelvű jelentkezési lapját) 1997. október 31-ig kell Koppenhágába kiküldenie. Rendszeresen frissített további információk a konferencia kezdetéig megtalálhatók angol nyelven, a dán kollégák összeállításában a bobcatsss@db.dk vagy <http://www.db.dk/bobcatsss> elektronikus címen. A magyar résztvevők az MKE-nél jelentkezhetnek a szimpóziumra 1997. november 7-ig. Jelentkezési lapokat lehet kérni 1. az egyesület titkárságától (Magyar Könyvtárosok Egyesülete, 1054 Budapest, Hold u. 6.), 2. az egyesület területi szervezeteitől és szekcióitól, 3. a budapesti, debreceni, nyíregyházi, szegedi, sombathelyi egyetemi ill. főiskolai könyvtári tanszékektől, továbbá 4. a jelentkezési nyomtatvány kimásolható a szaklapokból. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a 2000 Ft-os részvételi díj befizetése alól csak azok mentesülnek, akik előadással szerepelnek (előadásonként egy-egy fő). Az egyetemi és főiskolai hallgatók részvételi díját – a vidéki hallgatóknak a Budapestre utazási és a diákszállási költség is – a jelentkezési lapon szereplő feltételekkel az MKE magára vállalja.

Az 5. BOBCATSSS résztvevőinek figyelmébe – Megérkeztek a titkárságra a konferenciái kötetek. Sajnos a szűkös anyagiak miatt idén sem tudjuk postán küldeni a kiadványokat, ezért kérjük a tavalyi résztvevőket, hogy keressék fel a titkárságot. A vidéki kollégáknak igyekszünk valamilyen módon eljuttatni az őket illető példányokat. Számítunk viszont a segítségükre is!

Nemzetközi kapcsolatok

IFLA – A 63., koppenhágai IFLA Council and General Conference (tanácsülés és konferencia) előkészítéseképpen kézhez kaptuk az elmúlt két év (1995–1997) IFLA tevékenységeit összegző Council Reportot. A dokumentum az egyesület titkárságán és a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban az érdeklődők rendelkezésére áll. (Meggzúnt viszont a korábbi IFLA Annual, az említett jelentés és a kibővült profilú IFLA Journal lépett a helyébe.) Ezen a konferencián köszönt le Robert Wedgeworth, az IFLA elnöke és került sor az új elnök megválasztására. A szeptember elejei koppenhágai konferenciáról értesülésünk szerint a magyar delegátusok közösen fognak beszámolni a könyvtári lapokban.

Állás az IFLA-ban – Az IFLA pályázatot írt ki a Coordinator of Professional Activities állására. A pályázatokat november 30-ig kell benyújtani, jelöléseket október 15-ig fogadnak el. A részletes kiírást az idő rövidsége miatt a Katalist levelező listán tettük közzé.

EU – Az EU Telematikai Programja jelen lesz az októberi frankfurti könyvkiállításon (1997. okt. 15–20.). Standját és programját a német British Council (BC) Iroda és a Deutsches Bibliotheksinstitut szervezi. Október 16-án 14 órától a programról és annak eredményeiről bemutatót tartanak az International Centre 9-es termében. További előzetes információt lehet kapni a következő címen (hát-ha valaki arra jár...): Katarina Steinwachs@compuserve.com

Szlovák meghívás – A Szlovák Könyvtárosok Egyesületétől meghívást kaptunk, hogy egy könyvtárossal képviseltesük magunkat Sliacban, Szlovák könyvtárok 97 című konferenciájukon ez év október közepén. Egyesületünk részéről Szabados Anna, a kiskőrösi városi könyvtár munkatársa vesz részt a konferencia munkájában.

Rijekai könyvtárosok látogatása – A Rijekai Könyvtárosok Egyesülete szakmai látogatást szervez Budapestre, előreláthatólag október elején. Az OSZK és a FSZEK meglátogatása mellett szeretnének egy találkozón részt venni az MKE képviselőivel. Ha programjuk véglegessé válik, a találkozó időpontjáról legalább a könnyen mozgósítható budapesti könyvtárosok körében hírt adunk.

Magyar–brit kulturális kapcsolatok – Ebben az évben megkezdte működését a Londoni Magyar Kulturális Központ. Az MKM Közművelődési Főosztályának kérésére ennek kapcsán összegeztük a magyar–brit kapcsolatok helyzetét az elmúlt években (az egyesületek közötti kapcsolatokat, a British Council menedzsment-kurzusait, a szerzői jogi szeminárium előadójának meghívását stb.), továbbá terveinket, amelyek között az is szerepel, hogy angol szakembereket szeretnénk meghívni a következő vándorgyűlésre, és az is elképzelhető, hogy egy könyvtártudományi-informatikai szakkönyvkiállításra is sor kerül.

Amerikai kapcsolatok – James McShane amerikai könyvtáros a World Library Partnership Inc. támogatásával magyar közkönyvtárakat kíván összehozni amerikai partnerekkel. Az elnökség örömmel fogadta ajánlatát. A programról és a bekapcsolódni kívánó könyvtárak teendőiről a titkárság tájékoztat. A lehetőségéről hamarosan jóval részletesebb ismertetést szeretnénk adni a 3K-ban.

Pekingi konferenciái felhívás – 1998 októberében ünnepli százéves fennállását a pekingi egyetem. Ebből az alkalomból adják át az egyetem könyvtárának új épületét egy nemzetközi konferencia keretében. Az angol nyelvű konferencia

fő témája: A felsőoktatási könyvtárak új küldetése a 21. században. A konferencia előadóinak csak az útiköltség fedezéséről kell gondoskodniuk. A tervezett előadások összefoglalóit 1998. január 1-jéig kell az amerikai szervezőknek megküldeni. Bővebbet a titkárságtól.

Előzetes rendezvénytár:

- 1997. október 15–20. Könyvkiállítás és vásár, Frankfurt
- 1997. október 16–18. The Andrew W. Mellon Foundation Conference on Library Automation, Varsó
- 1997. november 13–14. A magyar könyvtárügy első évtizede a harmadik évezredben – stratégiák, tennivalók, Az MKE országos konferenciája, Salgótarján
- 1998. január 26–28. 6. BOBCATSSS szimpózium, Budapest: Shaping the knowledge society
- 1998. június 22–27. Sixth European Conference on Medical and Health Libraries (EAHIL): Libraries without limits: changing needs – changing roles
- 1998. augusztus 16–21. IFLA közgyűlés, Amsterdam
- 1998. augusztus 13–15. ISIC (Information Seeking in Context 98) konferencia, Sheffield

Állást keres:

Német, angol, francia nyelvismerettel fordítást, irodalomkutatást, referálást vállalna Entz Ferenc, tel.: 1-654-075. – Egyetemet végzett könyvtáros passzív francia nyelvismerettel szívesen végezne olvasószolgálati munkát, referátumkészítést, kiadványszerkesztést, esetleg egyszemélyes könyvtárban elhelyezkedne. Az ajánlatokat „Újrakezdés” jeligére a titkárságra várja. – Könyvtár-magyar-művészettörténet szakos egyetemi végzettséggel, angol felsőfokú, továbbá német és francia passzív nyelvismerettel elhelyezkedne egy kolléganő. Az ajánlatokat „Szeptember” jeligére a titkárságra várja. – Olvasószolgálatban, iskolai könyvtárban elhelyezkedne Persáné Móricz Judit, tel.: 28/492-661. Hároméves könyvtárasszisztensi képzettséggel rendelkezik, jelenleg harmadéves az ELTE TFK-n. Alapfokú angol nyelvi ismeretekkel rendelkezik. – Feldolgozó, folyóirat-kezelő, leltározási vagy raktári munkát vállalna nyugdíjas könyvtáros. Középfokú könyvtárosi végzettséggel, számítógépes ismeretekkel, passzív német és angol nyelvtudással rendelkezik. Takáts Éva, tel.: 280-1128 (reggel vagy az esti órákban). – Könyvtári informatikus passzív angol nyelvismerettel elhelyezkedne olvasószolgálati, feldolgozó munkakörben vagy egyszemélyes könyvtárban. Molnár Andrea, tel.: 1331-823 (az esti órákban). – Francia-angol-országi nyelvismertetel állást keres nyugdíjas magyar-könyvtár szakos kolléga, szociológiai doktrátussal. Tájékoztató, kiadványszerkesztési, olvasószolgálati munka érdekl el-sősorban. Nyolc órás állást is vállalna. „PC 486” jeligére a titkárságra.

Állást kínál:

Sajnos ez alkalommal nem érkezett be közlésre szánt állásajánlat.

*

Szerkeszti: Hegyközi Ilona

Cím: MKE titkárság, 1054 Budapest, Hold u. 6. Tel./fax: 111-8634

E-posta: MKE@MAIL.C3.HU vagy H11200MKE@ELLA.HU

